

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:
 Egész évre kor. 20.—
 Félévre > 10.—
 Negyedévre > 5.—
 Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és Kiadóhivatal:
 BUDAPEST,
 VIII., Népszínház-utca 22. sz.
 Telefonszám »József« 527.
 Hirdetések
 felvétele ugyanott.

— ☉ Budapest, november hó 23. ☉ —

ELŐFIZETÉSI FELHÍVÁS

A HÉT-RE

SZERKESZTI ÉS KIADJA: KISS JÓZSEF
 ☉ MEGJELENIK MINDEN VASÁRNAP ☉

A HÉT most, december elején, pályafutásának huszönötödik esztendőjébe lép. Csaknem harmadfél évtizedes munkásság után nyugodt lélekkel tekintünk a múltba s jogos bizalommal a jövőbe. Ebből az alkalomból A HÉT jubiláris számot ad ki, amelyben írásaikkal részt vesznek mindazok, akik az elmúlt negyedszázad alatt A HÉT hasábjain szerepeltek; a magyar irodalomnak új irányt szabtak és azt európai színvonalra emelték. Jubiláris számunk, amelyben a magyar irodalom utolsó 25 éve fog visszatükröződni, szenzációs eseménye lesz úgy az irodalomnak, mint az olvasóközönségnek. Számos illusztráció, fénykép és rajz fogja díszíteni ezt a számot, amely méltó befejezése lesz a lap 25 éves multjának és sokatjelentő ígérete az új jövődöntőnek.

Lapunkban ezután is fiatalos erőt, eleven harciasságot és igaz haladást talál az olvasó. Ma is élén állunk a haladásnak, ma is a fiatalság erejével vagyunk eltelve. Cikkeinkét a mai magyar hírlapirodalom legkiválóbb, legoriginálisabb erői írják, növehlünk magas irodalmi színvonalon mutatják be a meglevő irányzatok mindegyikét. Színházi, művészi, irodalmi rovatunk szókimondása, igazságos volta mellett mint olvasmány is művészi formákat ad, két apróbb rovatunk pedig: a TOLL ÉS TÖR és az INNEN-ONNAN egészen specialitásai A HÉT-nek.

Régi erőnkre és mindig újnak maradt frissességünkre, arra a 24 éves, diadalmas munkára, amelyet eddig végeztünk, hivatkozunk most, amikor kérjük a magyar olvasóközönséget, hogy szeretetének nagy erejével a jövőben is támogasson bennünket. Új előfizetőknél, akik már most előfizetnek A HÉT jövő évfolyamára, megküldjük a decemberben megjelenő jubiláris számot is.

ELŐFIZETÉSI DIJ:

EGÉSZ ÉVRE 20 K
 FÉLÉVRE 10 K

Budapest, 1913 november havában.

KISS JÓZSEF,

A HÉT SZERKESZTŐJE ÉS KIADÓJA

Krónika.

A hármasszövetség szobra.

— nov. 21.

A hármasszövetség szobrot emel Ferencz Józsefnek; akárki véste: márványból véste e tervet s érthetetlen, hogy a szülőföldje nem egy magyar agyvelő volt. Mert a hármasszövetség — azon túl, hogy nem kis részben a magyar tehetség diplomáciai mestermunkája — elsősorban a magyarság nemzetközi sulyának revelálója. Magyarországon sohasem folytatták a magyarság külpolitikáját, nem is folytathatták, mert a magyarság etnikai határai csak addig terjedtek, ameddig az állam határai, a nyelvünk aranyalmája egy

világrésznyire esett a fájától, a vérünk nem ad csapadékot sehol, se a lappok, sem a finnek közt, sem a törökök, sem a tatárok közt és Julian barát a Volga sikkján, Körösi Csoma Tibetben, Vámbéri Ármin a turkomán sivatagban hiába állított meg minden haramiát: talán maga a testvérem? Nekünk nincs a bölcsőnkől — a vérünk csörgésében és a koponyánk szabásában, a szemünk látásában és a szavunk zengésében, az étünk, a dalunk, a kardunk, a szerelmünk formájában — magunkkal hozott külpolitikánk, mint a latin, a szláv fajtáknak. A mi külpolitikánk mindig helyzet-külpolitika volt, az adott helyzet politikája és esetről-esetre kellett szabályozni, aminek a szabályozása egy világtörténelmi életre való. Sőt: István királytól a hármasszövetségig minden külpolitikánk ellenséges, — idegen volt a lelkünktől — azt *kell* tenni, ami kedvünk ellenére való volt, az volt a hasznos, ami kellemetlen volt. Az államalakulás Róma jegyében történt, amikor — a vágy vizein és a fantázia országutján — minden vágy sokáig Bizáncz felé szállt.

A hűbériség korában (ami nálunk is a hűbériség kora volt és a mód, ahogy ezt a magyar történetírás tagadja, körülbelül olyan, mintha a mai korról azt írják: Magyarországon ez a kor nem volt a kapitalizmus kora, mert — alacsonyok voltak a munkabérek) a központi hatalom gyöngülésével a külpolitika vezetése a nemesség — akkor: a nemzet — kezében volt; a bandériumok nélkül a király nem vezethetett háborút, a háboru és béke fölött, a szerződések és szövetségek fölött tehát (közvetve) a nemesség döntött, a nemzet, amely időről-időre, alkalomszerűen, állami érdek nélkül és a vér delejtüje nélkül kötött és bontott szövetségeket, inkább aszerint, hogy a király belső politikája szimpatikus volt-e, vagy antipatikus. Később a Hollós Mátyás és a Nagy Lajos külpolitikája nem a magyarság külpolitikája volt, hanem a Hollós Mátyásé és a Nagy Lajosé és amit megteremtettek, — a szárazföldi Velenczét, a század imperalizmusát — az a haláluk után össze is omlott és a nemzet összeomlott az ő koncepczióik sulya alatt. Mohács. Amikor azután a Habsburgok világruralmának foszlánya lett az ország: Magyarország külpolitikai egyénisége megszűnt; a pragmatika sanctio előtt — és óta — egymást érték a külügyi bonyodalmak, amelyek az ország testétől-lelkétől idegenek voltak, s csak annyiban érintették, amennyiben a véret és az aranyát csurgatta értük. Grünwald Béla mutatott rá, hogy mennél több országon uralkodott a magyar király, annál kevesebb be-

folyása lehetett egy-egy országnak a külügyi politikán ; a dinasztianak saját házi külügyi politikája volt (a külügyminiszter czime ma is : a császári ház és a külügyek minisztere) az uralma alatt álló népek minden szava-sulya nélkül. És a magyarság végigharcolta az osztrák örökösödési háborút, a hétéves háborút, a francia háborukat — verekedett a burkussal, a francziával, a taliánnal, nemzetekkel, amelyek sohasem ékelődtek az érdeke utjába, mért . . . semmiért. Magyarország geográfiai fogalom volt, patrimoniális tulajdon és hogyha például az országot megtámadta volna a török, a rendek akár azt is kimondhatták volna, hogy : bánja az ördög, nem védekezünk, nem harczolunk, jöjjön a török urunknak, — hiába, a dinasztia harczolt volna helyettük, a maga érdekében, nem a magyar nemzetért, hanem azért a földterületért, amelyen a magyar nemzet él. És a rendeknek — a végén — annyira fogalmuk se volt külpolitikáról, hogy például az 1741-es országgyűlésen elismerik a Staatsministeriumot és csak azt követelik, hogy magyarokat is alkalmazzanak ott, és 1790-ben azt követelik, hogy »azon helyekre, ahol most a hazát érdeklő békeszerzés munkáltatik, »az ország maga részéről hitelezett követeket« küldjön ; meg is választották az »alkalmas egyéneket«. Így volt ez 48-ig és 49-től 1867-ig, helyesebben 1879-ig, amikor Andrassy és Bismarck megvetették a hármasszövetség alapjait. A hármasszövetséghez fűződik a magyar külpolitikai érdekek első nemzetközi érvényesülése ; a hármasszövetség — a megmagyarozott dualizmus, a magyarság expanzív jelentőségének kodifikációja.

E szövetség ma Közép-Európa diplomáciai aroncsa és minden ereje — egy rész a Ferencz József energiamennyiségéből. A sulya : a Ferencz József sulya, a története : Ferencz József uralkodás-története, a mérlege : Ferencz József mérlege. Valószínű, hogyha Beust után nem Andrassy következik, hanem Metternich, Trauttmansdorff, Hübner, — ha Hohenwart akciója sikerül — ha a monarchia nem marad semleges a német-francia háboruban, akkor a hármasszövetség nem épül föl ; az óriás-munka nem is ez volt, az óriás-munka a szövetség *fenntartása* volt és ez mindenha Ferencz József nevéhez tapad. Polonius.

Őszi bucsu.

Isten veled, lélek esernyője,
Simogató, lombos czipruság!
Isten veled, perczek kergetője,
Csapzott hajú, édes ifjuság!

Már temetlek, elföldellek, fénynyel,
Arany ködön, őszi ködön át,
S még kergetlek álmok vesszejével,
Mint a kis gyerek a karikát.

Falu Tamás.

Messzeségek.

Irta: REMÉNYI JÓZSEF.

(i)

I.

Az utóbbi időben sokszor elgondolkodtam egyik rokonom ama mondásán, hogy a gondolat munkásai hiubbak a nőknél. Othmár, az én délnémet rokonom, nürnbergi születésű, ha az emlékezetem nem csal, annak idején a megjegyzését azzal az őszinte vallomással tetézte :

— Jó magam nem vagyok-e nevetségesen hiu ?

Szegény Othmár ! Nagyon élénken emlékszem rá ! Az angolszász fajért rajongott s az apját rábirta, hogy az egyetemi tanulmányai elvégeztével Londonba küldje. Pénzben nem volt hiány, az öreg Lürhof, mint jószágigazgató, a maga számára is kitünően sáfárkodott, úgy hogy Othmár londoni költségei élete még akkor sem okozott az öregnek gondot, amikor ugyszólván veszedelmes méreteket öltött. Az öreg Lürhof különben a selfmédmen-ek ama fajtájához tartozott, akik a megszerzett vagyon művészi eltékozlásában legalább is annyi erő kifejtést láttak, mint a vagyon megszerzésében. Az öreg élete alkonyán egy gazdasági vállalkozásba fogott, amelyre ráment a vagyona roncsa. Halála után Othmárra egészben huszezer márka esett, amelytől egy év alatt megszabadult. Amikor találkoztunk, akkor már szegény ember volt, a keresetére, a diplomájára utalva, az utóbbit azonban nem igen akarván értékesíteni. Vegyész-mérnök létere inkább orfeumokat keresett fel, gyanus éjjeli mulatóhelyeket, nem züllött, nem itta le magát, csak gyönyörűséges kedvet a zongorázásban, a saját énekében. Érczes tenorja sok éjtszakázó angol missnek tetszett meg. Állandóan zsakettben járt, monoklivál, mindig kifogástalanul megberetvált arczzal, a zsebkendőjét parfümözte.

— Az életnek egy láthatatlan kötelén balanszizrok. Én vagyok az élet czirkuszának kötél-tánczosa. Én bevallom, mások tagadják. A degenerált lelkem nemsokára elveszti az egyensúlyt s aztán lezuhanok a feneketlen mélységbe, a Nirvánába. Seba ! Addig is, ott tépek virágot, ahol találok s azzal a szépséggel gazdagítom életemet, amelylyel lehet. All right ! Van valami kaczagatóan szomorú abban, ahogy én az életemet türethetővé akarom tenni.

Az én Othmár rokonom később hivatásos »brettli-művész« lett. A programmon így szerepelt : a kötél-tánczos mérnök. Valóságos kötelén persze sohasem járt, de a számát megelőzőleg mindig bekonferálta magát olymód, hogy ő az életczirkusz kötél-tánczosa. »Bocsánatot kérek, kedves közönség, hogy a reklám csupán képletes, de higyjék meg, hogy az én produkcióm jár annyi veszedelemmel, mint a tényleges kötél-tánczosé.« És így tovább. És így tovább.

Azután zongorázott. És énekelt. Vagy pedig előbb énekelt és azután zongorázott. Ez kettős szám, jelentette ki, mikor megjegyezték, hogy az éneklést és zongorázást egybevonhatná.

Othmárral egy este a Themse partján találkoztam utoljára. Melankólikusan közölte velem :

— Meguntam az életemet, kedves öcsém, meguntam bizony. Pedig, látod, ha az ember ezeket a tiszta életű angol polgárokat nézi, a vasárnapot megünneplőt, a hétköznap dolgozót, a sporttól és életörömtől megedzettet, bármennyire távol esik is a lelkük világa én tőlem, valami gyöngéd ragaszkodást kezdek érezni az élethez. Már többször akartam magam bele-

vetni ebbe a folyóba s az utolsó pillanatban ráészméltem egy tiszta, derült, kékszemű angol arcra s ez a ráésmélés elriasztotta tőlem az öngyilkosság gondolatát.

Egy este szegény Othmár rokonomat bizonyára elkerülte a tiszta, derült, kékszemű angol arc, a hulláját kifogták a Themseből s miután valami uton-módon értesültem a haláláról, a saját költségemen temettettem el. Az utolsó pénzemert vertem bele Othmár temetésébe s jómagam olyan szegényen, árván és elhagyottan álltam az angol székvárosban, mint soha azelőtt. Nagyon egyedül voltam. És Othmárt nagyon megsirattam.

Othmár különben ezentul már nem nyult bele az életembe és hogy órála ennyi részletességgel emlékeztem meg, annak a magyarázata egy megkapó emlékemben keresendő. Mi az emlék? A fantáziaszegény embernek halvány folt a multból. Nekem? Az intenzívebb élet. Egy emléket átélni több, gazdagabb és ragyogóbb valami, mint egy új eseményen áténi.

Aznap, hogy a temetésről a szobámba visszatértem, a levélszekrényben egy levél fogadott. Hazulról irtak. Könyvek részketek a szememben, akkora meghatottság fogott el, amikor a levélbélyegre néztem. Magyar levélbélyeg. Hónapok óta nem kaptam hazulról értesítést. Vajjon ki irhat nekem? A szüleim? Azok nem tudják a czimemet. Azok különben is végleg szakítottak velem, amikor az akaratum ellenére író lettem. Haha. Akkor azt hittem, hogy író vagyok — hisz' ez a gondolat ekvivalens temérdek nélkülözésért — ma . . . istenem, ma már tudom hogy a receptív készségem az írói talentumomnál sokkal-sokkal nagyobb. Vajjon ki irhat nekem? Arra gondoltam, mielőtt a levelet fölbontottam volna. Hirtelen, érthetetlenül sirszagot éreztem. Nem tudom, honnan áradt felém. Megtapogattam a kezemet ösztönszerűleg. A cipőmet néztem, hátha a temetőben valami sircgöngy tapadt rá. De hiszen ennek nincs olyan átható szaga! A cipőm tiszta volt. Hátha valaki a szobámban járt? Talán a Pompe funébre emberei közül keresett valaki? Azoknak a ruhájában elhelyezkedik a temetőillat s ahová érnek, ott emléket hagynak. A szobám kulcsa nálam volt, tehát nem járhatott itt senki. Ujra a levélre esett a tekintetem. Valami gyöngéd szeretettel magamhoz emeltem s szinte leheletszerű csókkal illetem az ismeretlen írásu czimzést, a magyar czimzést. A halálszagot erre még erősebben éreztem. Felbontottam a levelet. Megismertem az apám irását. És amint ezeket a rég nem látott sorokat olvastam, az előretóduló könyektől elhomályosodott a tekintetem. Az apám közölte velem, hogy az édesanyám meghalt. A zokogás rázta a testemet. És az az érzés fogott el, mintha ezentul állandóan a halál gondolata settenkednék körülöttem. Még ma sem értem, hogy a halálszag honnan csapta meg az orromat. Meghalt az édesanyám, erről aznap értesültem, ahogy visszaérkeztem Othmár temetéséről a lakásomba. Egyéb nem történt. Több nem is történhetett volna akkor velem. Londonban, ebben a nagy, hatalmas, életmunkától izzó városban, olyan voltam, mint az életgyász inkarnációja. Akkor egészen természetesen vettem ennek a városnak a kódét, sőt meglepődve gondoltam arra, hogy vannak napsugaras vidékek is.

A kis holmimon, ami volt, tudtam, s az így szerzett pénzből megváltottam magamnak a vasuti jegyet haza. Még aznap elutaztam Londonból. S az uton hazafelé megérték a gondolataim, a céljaim, megizmosodott a férfivoltom (én legalább hittem), szavak, amelyeknek eddig tompa muzsikájuk volt, csengőn hangzottak

a fülemben, jelentőséget nyertek és rájöttem arra, hogy sok közhely, amelylyel a beszélgetések folyamán lépten-nyomon találkoztam, a legragyogóbb gondolatokat foglalja magában. Csak észre kell venni őket. Huszonkétéves voltam s tisztában azzal, hogy »az élet nehéz«. Ebben a közhelyben nem láttam frázist.

II.

Egy héttel az anyám temetése után, egy délután a szobámban ültem, amelyben fülledt volt a levegő és gondolataim sok mindenféle irányba elszálltak. Egyedül voltam otthon, az apám a városban járt s én a szüleim otthonában nagyon idegennek éreztem magam. Mintha nem is az apám vére lennék, úgy éreztem. Végig-róttam a lakásunkat egypárszor, minduntalan hangosan figyelmeztettem magam arra, hogy otthon vagyok, a fényképalbumban lapozgattam, soká elnéztem elhunyt édesanyám fiatalkori arcát »szép menyasszony volt, be szép menyasszony volt« ismételttem és amint rajtakaptam magam, hogy érzélgősség fog el, hangosan felkaczagtam. Hideg, kemény és kiméletlen kaczagással vertem fel a szoba csöndjét. Az ósdi butorok ilyen kaczagást még nem hallottak. Az udvarról kutyaugatás hangzott fel, azután macskamiákolás és nekem dalolásra támadt kedvem, egy angol kuplét dudolgattam a négerről és fehér kedveséről.

A hőség annyira megkinzott, hogy fáradtan és elernyedten ledültem a pamlagra. Az agyam élettelenné látszott. Nagy erőfeszítéssel próbáltam gondolkozni, de még egy embriógondolat sem pattant ki az agyamból. Megnyugtattam magam: a gondolkodás fölösleges. Gondolkozni? Emlékezni? Sebeket felszaggatni? Megvalósíthatatlan terveket kovácsolni? Minek is?

Egyszerre fölugortam a pamlagról. Kabátot, melényt, inget ledobtam magamról, átrohantam a fürdőszobába, levetkőztem s a fürdőkádban, a hűs vízben vagy egy óra hosszat tartózkodtam. Örültem a víznek. Gyerekes ujjongással türtem, amint a víz felszaladt a nyakamig, aztán szépen lecsurgott a hátamon, dörzsöltem a térdemet, a víz tükrét pacskoltam, fejemet a víz alá dugtam és prüszkölve fújtam ki számból a vizet.

Vidáman és jókedvűen léptem ki a fürdőkádból. És öltözködés közben különös kedvtelésem tellett abban, hogy visszaemlékeztem azokra a fürdőhelyekre, ahol megfordultam Balatonfüred, Svinemünde, Ostende . . . és ime, visszajutottam oda, ahol elkezdtem a fürdést.

Lementem a kertünkbe. Kicsike kis kert volt a mienk, szerettem, mint valami zsuzsut. Alkonyodott. A hőség alábbszállt. Kertemben fel és le jártam, egy rózsabokorról leszakítottam egy szép, kifejlett, érett piros rózsát, azután egyenként lépédestem a szirmait. A szirmok bársonyos, finom testét megczirogattam. A megkoppasztott rózsászarat a számba vettem és a fogaimmal rágicsáltam. Szórakoztam.

Igy telt el a délután.

Visszamenet a szobámba, kerülőt tettem, betértem a nagy és széles udvarra, amelyben munkácsaládok gyermekei hancuroztak, pajkoskodtak és akkora ricsajt csaptak, mintha legalább is gyermekfarsang lett volna.

Gyermekfarsang. Valahol hallottam ezt a szót és megjegyeztem magamnak. Külföldi csavargásaiban, ha játszadozó gyermekcsoportra akadtam, az emlékezetemben felbredt ez a szó: gyermekfarsang. Ott szundikált mindig a lelkem mélyén s egy vidám gyermekcsapat láttára emlékeztetett valakire, egy elfe-

lejtett kedves ismerősre, akitől ez az elnevezés eredt és akinek a nevére, alakjára nem tudtam visszaemlékezni. Azt hiszem, ezt a szót gyermekkoromból hoztam magammal a férfikorba.

A nagy udvarunkon a gyermekek körben álltak. A gyermekkoszoru közepén Jolánt láttam, a házfelügyelőnk leányát. Üdvözöltem. Mosolyogva fogadta a köszöntésemet. Talán kissé el is pirult. Jolánnak rendezen arczába szökött a vére, ha találkoztunk. Fehér ruhában volt. Szőke haja a homlokán kettésimitva. Szemét kissé összehuzta, amint rámnézett, mert rövidlátó. Jelenlétében szemüveget sohasem viselt. Szemmel láthatólag feszélyeztem őt a gyermekekkel való játékban.

— Elmegyek, Jolán — mondtam. — Nem akarom zavarni a játékot.

— Nem zavar — felelte.

A gyerekek kíváncsian néztek rám. Valami furcsa embert láthattak bennem, akitől félni kell, mert ha valamelyiket megszólítottam közülük, menten elszaladt.

Jolán odaszólt a gyermekeknek.

— A játékot holnap este folytatjuk. Legközelebb farkast és bárányt játszunk.

A gyerekhad szétszéledt.

— Jolán, maga szereti a gyermekeket. És tud is velük bánni.

— Gyermekekkel csak az tud bánni, aki szereti őket — felelte Jolán. — A fontos, hogy megszeretessük magunkat a gyermekkel.

— Ami magának igazán nem eshetik neheze — mondtam természetes udvariassággal. — Ráér-e? — kérdeztem azután.

— Vacsoráig szabad az időm.

— Egy kis sétát ajánlanék ki a mezőre. Nem fél, hogy az emberek megszólják? A háziur fia, meg a házfelügyelő leánya, tudja-e, hogy ez pompás anyag a pletykázóknak fantasztikus kombinációkra.

— És ha megszólják. Vajjon ki árthat nekem?

Jolán szeretett engem. Eddig csak türtem, hogy szeressen. Már diákkoromban az ablaknál lesett engem. Virágot tűzött gomblyukamba; ha valami színes üveg-golyót a kertünkben összetörtem, a tettes szerepét magára vállalta, úgy hogy olykor nagy csetepaté támadt amiatt, amiért Jolán ki akart menteni a csávából. Azóta évek teltek el, husz éves lett, tanítónői diplomát szerzett, komoly és szorgalmas, de megmaradt szegénynek és szerelmesnek. Az utóbbi két tulajdonságot süldőleány korából hozta magával. Türtem, évekig türtem a szerelmét, ami úgy értendő, hogy soha figyelmetlen és udvariatlan nem voltam hozzá, de ezen a nyári alkonyatban jól esett a szerelme, örömben ringatott, a hiúságomat is kielégítette. Arrá gondoltam, van egy leány, aki csak neked él, akinek évek óta te vagy az élete, a mindene, akit zavarba tudsz hozni és akit, ha megcsókolnál, egy mély, felejthetetlen és kifejezhetetlen boldogsággal ajándékozna meg. Elhatároztam magamban, hogy Jolánt ezzel a boldogsággal meglepem.

— Jolán — mondtam halkán, pöz nélkül, csöndes boldogsággal a szivemben, mintha egy jótettet vinnék véghez.

A város végén laktunk, közvetlenül a vám mellett. Azontul szántóföldek voltak. Az országról letértünk egy ösvényre, amely a szántóföldeket hasította keresztül.

— Jolán — ismételtam és egy ideig nem érzett boldogság árasztotta el a szivemet.

Az ösvényen haladtunk közvetlenül egymás mellett, a nap vérvörös szemével már csak álmosan pis-

lantott ránk, mezei munkások jártak előttünk-mögöttünk, daloltak, a lányok jókedvűen nevettek, a legények torkuk szakadtától hahotáztak. Istenem, — gondoltam magamban — Londonban éltem, városi emberre fejlődtem, földszagra sohasem emlékeztem és most a föld párája, a föld lélekzete csapja meg az orromat, egy új, drága illatot ösmertem meg és megszerettem. Hirtelen letérdeltem, valami áhítatos érzés lekényszerített, a lelkemet szétszaggatták a gyönyörűséges hangulatok, az ujak, a frissek, a szokatlanok, a drágák, a megbecsülhetetlenek: Életszeretet dagasztotta a mellemet, életujjongás csalt ragyogást a szemembe és mikor újra talpra állottam, dadogva és reszketve fordultam Jolánhoz:

— Édes — mondtam — édes . . . nézzen a szemembe . . . mondja, ragyog a szemem?

A közelben senki.

Jolán a nyakamba borult.

Megcsókoltuk egymást.

És soká hallgatagon, a némaság szent gyönyörűségétől elárasztva haladtunk egymás mellett.

Nagysokára elevenedtünk meg. A külföldről beszéltem. Az én nagy terveimről és fáradt összeomlásomról. Arról az időről, amikor gyermekcipőben jártam és a megférásodásomról.

— Képzeld — mondtam — otthon mindig az volt a vágyam, hogy egy előkelő angol klub helyiségébe beléphessek. És ott voltam Londonban és nem sikerült.

Ezen neveltünk.

— Körmöczbányán jártam és mégis pénztelenül jöttem onnan vissza — mondta Jolán mosolyogva.

Ezen újra neveltünk.

Mondhattunk mi akkor akármit, minden megjegyzés nevetést váltott ki belőlünk.

Az uton visszafelé azt kérdezte Jolán:

— Emlékszik-e még arra a levélre, amelyben az édesapja haza hívta?

— Hogyne emlékezne.

Hirtelen elkomolyodtam.

— Az édesanyám haláláról értesített benne, Jolán, erre most nem kellett volna engem emlékeztetnie.

Jolán arcza is elkomolyodott. Nagyon fáradtak voltak az arcvonásai. A koránöregedés jelei: a ránczok a halántékon mutatkoztak.

— Nem ok nélkül kérdeztem — mondta. — Ki tudja, ilyen meghittén, ilyen megértően leszünk-e még egyszer együtt? Ki tudja?

— De édes . . .

— Felém az öröm csak úgy integetni szokott. Higyje meg, tiszta örömben, tartós boldogságban alig volt még részem.

— Édes, hessegesse el ezeket a komor árnyakat. Hess, hess — mondtam dévajkodva.

— Azon gondolkodott-e már — kérdezte Jolán — azon gondolkodott-e már, hogy az édesapja honnan tudta a címét?

Meglepődve tekintettem rá.

— Nem, csakugyan ezen még nem gondolkodtam.

— Tőlem tudta meg.

— Magától?

— Tőlem. Én czimeztem meg a levelet.

Megrökönyödve álltam meg Jolán előtt.

— Igen, én czimeztem meg a levelet — folytatta — megtudtam a címét és . . .

— De honnan tudta meg? Itt, ebben a városban senkivel sem leveleztem. Meg aztán, ha már megtudta, miért nem írta meg az apám a levélborítékot is?

— Az egyik fővárosi lap közölte egy ízben egyik novelláját.

— A »Gyenge férfiak«-at. Igen. És?
 — Én olvastam azt a novellát és azután egy levelet irtam önnek.
 — Egy levelet? Nekem?
 — Igen. Önnek. Azt a levelet nem küldtem el. Eltéptem.

— Jolán . . .
 — Eltéptem, igen. A szerkesztőségnél azonban érdeklődtem az ön czime iránt. És megtudtam.
 — Jolán . . .

Megálltam. Egy pillanatig úgy éreztem, mintha összeroskadték. Mintha a boldogság tiporna le a földre. Ime, gondoltam, itt van egy leány, aki szeret, szeret, szeret, aki emlékszik arra, hogy »Gyenge férfiak« című novellám megjelent az egyik fővárosi lapban, talán a novella első soraira is emlékszik, az én életvallomásomra, az én könyvekkel és szenvedésekkel megírt novellámra, legédesebb gyermekeimre.

— A levelet eltéptem, a boritékot azonban megtartottam. S ezt a boritékot adtam át az édesapjának, mikor közöltem vele, hogy én, igenis én, tudom a czimét.

Megsimogattam a karját, megczirógattam az arcát, gyöngéden magamhoz öleltem és megcsókoltam az ajkát.

Azután hallgatagon hazafelé tartottunk.

Azon az éjjel hittem a boldogságban. Hittem az élet szépségében, az emberek jóságában, a sirig tartó naivitásban, hittem mind. abban, amit már rám nézve elveszettnek gondoltam. Saját magamban is hittem. Az erőmben. A talentumomban. A jövőmben.

(Folytatása következik.)

Toll és tör.

— nov. 21.



EGY PAKLI KÁRTYA, EGY KILÓ SÓ röpült végig a bécsi utcán. A nemzetiszínű kéz, amely a legújabb kurucz epikának e hadifegyvereit megvillogtatta a császárvárosban, a kedves politikai lódkoré, Szerdahelyi Henrik uré volt. Szerdahelyi ur keze úgy gondolkozott, ahogyan az ő magaválasztotta vezéreinek a svádája néha eljár. A lódkor keze megrészegedett a szavaktól, amiket nagynevű vezérei az ő és a nemzet fülébe duruzsolnak immáron esztendő óta. A lódkor a rendőrség kezébe került, vezérei bevonultak a delegációba. És ez rendjén is van. Minden ügynek kell, hogy mártirja legyen és a bécsi kuruczok ügyének nem lehetett méltóbb mártirja Henriknél. Rákóczit egy Mikes Kelemen siratta Rodostóban, Károlyiéért Szerdahelyi ur sűrű sós könyvét a bécsi Polizei-Arrestban. És ha Mihályból vezér lehetett; miért ne lehessen Henrikből mártir. Egy ügyet szolgálnak egyforma lelkesedéssel, egyforma buzgalommal, egyforma tehetséggel. Az utca grófjának csak az utca állatorvosa lehet a hadsegédje és türelmetlenül várjuk az időt, amikor a Károlyi-kabinetnek Szerdahelyi lesz a közegészségügyi minisztere, a rendelkezési alap elszámolásai közt pedig ott fog állni a nemzeti küzdelem költség számlája: Egy pakli kártya (átjátsozott) 60 kr., egy kiló só 13 kr. = összesen 73 krajczár.



LINDER-LÁZ. Nem lehet élni tőle. Maxtól, vagy Maxitól, aki olyan elegáns, aki olyan kaczagató, aki ilyen, aki emilyen, akinek a képe, ezerszám vigyorit le a falról! És hogy tangózik! És hogyan házasodik! És Budapesten elvett egy házmesterlányt és vita van róla, hogy zsidó-e s ha zsidó: pesti zsidó-e, vagy lengyel. Nyelvtanító volt-e, mint Giron, vagy admirális, mint Tegethoff! Mindez kérdés, minderről beszélnek, ami nem volna olyan igen nagy baj, hanem irnak is róla, minek következtében még többet beszélnek felőle. A szinpad is csinált színész-kultuszt, de az, istennek hála, nem volt nemzetközi. Günther Miczitől Budapesten csak mérsékeltlen örülnek meg az emberek, s ha Guitry Sacha itt lesz, óerte már sehogyse! De a mozi primadonnái nemzetköziek, mindenki ismeri őket s ha Bandika, vagy a kis Abélard, undok kis vakarcs volt Párisban, ugyanolyan undok lesz nálunk is, mert itt is népszerű volt. S talán szegény Linder Max nem tehet róla, de annyi láрма van körülötte, hogy hajlandók vagyunk nem örülni neki, amikor kijön a vászonra és elegánsan majomszerű vagy majmosan elegáns mozdulatokkal teszi föl a czilinderét és veszi le a czvikkerét. Vagy megfordítva. Kedves vendég: miért nem maradt otthon?



NEM ÜLÖK EGY ASZTALHOZ LUKÁCSCSAL — jelentette ki Károlyi Mihály. Meg kell jegyezni, hogy az asztalnak, amelyhez az egyetem-utczai Csák Máté leülni vonakodik, házigazdája I. Ferencz József. Ő felsége meghívhatja vendégül Lukács Lászlót, de Károlyi nem ül vele egy asztalhoz. Könnyű gróf Károlynak. Elvégre ő elmehet ebédelni aznap az Impériálba, de ő felségének kötelessége a Hofburgban ebédelni és az etiquette azt is megkívánja, hogy ő felsége asztalánál vendégül lásson mindenkit, aki delegátus. A király nem válogathat. Meg kell hívni mindenkit, Lukácsot is, Károlyit is. De az urak nem ülnek egy asztalhoz. Istenem, mit csináljon ő felsége? . . . Károlyi nem ül le ahhoz az asztalhoz . . . De ugyanabban a teremben csak helyet méltóztatik foglalni ő lordságának . . . Ő felsége tehát, miután Lukács őt meg nem bántotta, viszont arról a különös örömről sem mondhat le, hogy Károlyit vendégül lássa, külön fog terítettni a gróf urnak. A sarokban fog terítettetni, kis asztalnál, piros abrosz mellett, ami talán nagyon meg fog felelni a gróf ur demokratikus hitvallásának is.



MEGGYANUSITOTTÁK A SAJTÓT és meggyanusították Bánffy Miklós grófot: a gróf ötvenezer koronát adott a sajtónak, a sajtó ötvenezer koronát kapott a gróftól. A sajtó összenézett, mert ilyen alaptalanul még soha se gyanusították meg. S végére járván a dolognak, kiderült, hogy Bánffy Miklós, a kormánybiztos, az Operaház költségvetésében ötvenezer koronát irányzott elő hirdetési célokra, mert híre járt, hogy a lapok ezután csak pénzért közlik a színházak kommunikéit. Rendben van: Bánffy nem adott és a sajtó nem kapott. Hogy a vesztegetés hogyan jutott mégis mint befejezett tény nyilvánosságra? Vannak prezumpatív operaházi direktorok, akik a direktori székhöz vezető utat még pénzzel is próbálták egyengetni. A vállalkozás nem sikerült és ebből a prezumpatív direktorok így következtetnek: A sajtó az én pénzemet csak azért nem fogadja el, mert Bánffytól többet kap.

TANGÓ.

Arról is meg kell emlékezni,
Hogy Budapesten tangó-láz van,
Hogy a tangó-tánczot tanítják
Ugy körülbelül minden házban.

Hogy mi a tangó lényegében,
Én nem tudom elmagyarázni,
Komplikált dolog, hogy a hölgyet
Hol jobbra, hol balra kell rázni.

Van tangó-tea, tudvalévő,
Tangó-czipő, tangó-nyakkendő,
Egyáltalában : a tangó név
Minden téren megszivlelendő.

És ezt a tánczot járva-járja
Mindenféle czim s minden rang, ó,
És amit az ellenzék tánczol,
Nem más : politikai tangó.

Eddig pénzügyi helyzetünket
Szerényen neveztuk pangónak
Javaslatom : Hijjuk ezentul
A pénzhiányt szintén tangónak.

Pikk.

Báró Láng Lajos.

A koalíció bukása után két előkelő ur üldögélt az egyik budapesti vendéglő teraszán. A budai partokról reszketve szállt át a nagy, csöndös vizen a lámpák csillogása. A korzó tele volt fehérruhás szép asszonynyal. Langyos meleg volt s az éjszakában szinte lélekzett az élet.

Az urak kissé fáradtan szitták magukba a csöndet. Az egyik magas, borotvált arcú, hatalmas ember, akire a közönség tisztelettel fordult vissza :

— *Wekerle* Sándor! — sugtak össze az emberek.
A volt miniszterelnök sápadt volt.

— Kimerültem már a sok biztatásba! — mondta.
— Lejöttem ide is utánad. Ismétlem : csak te csinálhatod meg a kibontakozást. Vállald a kormányalakítást!

A másik ur beszédes kék szeméből meleg tekintet csapott ki a korzó asszonyai felé :

— Meggondoltam, édes Sándor! — felelte. — Hát nem vagyok sokkal boldogabb így?

És *Láng* Lajos nem is vállalkozott arra, hogy a szemináriuma meghitt csendjéből, a tudományos könyvei közül, abból a derüs és meleg keretből, amelyben él, odaálljon cél táblának a mérgezett nyilak elé. Megelégedett azzal, hogy csak boldog ember. Lehet ugyan, hogy a magyar politika szekere egészen másfelé fordul, ha az ő kezébe kerül a gyeplő, de neki joga volt a maga sorsát a saját kedve szerint intézni.

Talán neki a legkellemetlenebb, hogy minden tartózkodása daczára mégis ott áll most is a közérdeklődés első sorában. Még a delegáció elnökségét sem igen akarta vállalni.

— Most másra kerülhetne a sor! — mondta még az utolsó napokban is. — Nekem már kijutott ebből a megtiszteltetésből.

Mikor azonban arra figyelmeztették, hogy a mostani politikai viszonyok közt félremagyaráznák visszalépését, perczig sem habozott tovább.

— Ha szolgálatot teljesíthetek, állok rendelkezésre! — szölt.

Ime : két markánsan jellemző kis jelenet. A harmadikat a képviselőház folyosójáról hoztuk, ahol néhány nappal ezelőtt méltatlankodva fakadt ki a mindig nyugodt, fölényesen elegáns *Láng* :

— Képzeld, milyen inzultus ért!

S egy cikket mutatott, mely most megjelent ki-tünő munkája, a *Statisztika története* ötletéből kegyetlenül földicsérte a bárót. Konstatálta, hogy mekkora eredményeket ért el rövid másfél éves kereskedelmi minisztersége alatt, milyen konziliáns és provokálás nélkül való a politikai magatartása, melynek révén jóformán ő az egyetlen ember, aki a kormány táborából az ellenzék szemében is rokonszenves, megjósolta neki, hogy a lehetetlenül összebogozott politikai viszonyokat neki kell majd rendbehozni, de egyben igen szigorú kritikát is lött be a munkapártba.

— Ön azt mondja, hogy itt nem talál inzultust? — kérdezte. — Hát nem a legsúlyosabb megbántás az, ha valaki irántam nyilván a jóindulatát akarja kifejezni s azokat bántja meg, akikkel együtt éltem egy egész életet? A barátaim hátán akar engem fölemelni?

A folyosó tele volt politikusokkal. Alig volt köztük, aki fajsúlyra, tudásra és egyénisége nemességére egy vonalba állhatott volna *Láng* Lajossal. De olyan bizonyára nem akadt, aki viszont annyira naiv volna, mint a delegáció elnöke, aki azért háborodik fel, mert a többi rovására dicsérik...

Bocsánat össze.

Jöhetsz leány. Nincs már se vágy, se bánat,
Halálra készüi én szegény szívem,
Mely megöszült és elhervadt utánad.

Halk jöttöd volt a legdusabb tavasz,
S hogy messze mentél, véled ment a nyár is
És nemsokára szörnyű tél havaz.

Oh merre jár most hűtelen napom :
Virágvarázsló fénye mély szemednek,
Teremt vagy öl a messzi tájakon?

Gonosz leány, kit százszor vert az átok,
Vezessen vissza hozzám ez a vers,
Mert százegyedszer újra megbocsátok,

S felejtem már a régi alkonyok
Rossz lázait s e legszentebb szüretben
Szívemből drága nedvet sajtolok.

S átnyujtom néked megbékülve, könnyen
Bocsánatom borát, mely édesebb,
Mint volt a csók, és sósabb, mint a könnyem.

Franyó Zoltán.

Krónika II.

Paquin.

— nov. 21.

Holtzer ur, akinek szalónja — sőt talán elő-, fürdő- és cselédszobája is — van női ruhákból s akit a távolból igen derék, rokonszenves öreg magyar urnak képelek el, cikket írt Paquin budapesti kirándulásáról. Kollégánk in partibus azt mondja, hogy Paquin immár teljesen elvesztette nálunk értékét és az utóbbi években modellt tőle magyar cég nem vesz. Ez a Paquin talán nem is szabó, olvasható a sorok között, hanem vigécz, szélhámos, welsher és dőre az, aki hozzá fordul, mikor Holtzer sokkal közelebb van és kívánatra szívesen küldi házhoz nemcsak ruháit, de az izlését is.

Ahogy a francia udvariasságot elképzelve, Paquin bizonyára viszonzni fogja Holtzer ur levelét és ki fogja jelenteni, hogy nemcsak a Margitsziget szép, a Duna-part fölséges, de a Holtzer cég kirakata is az. Éppen olyan keveset használna vele magyar bajszu konkurensének, mint amily keveset ártott amaz neki encziklikájával. A közönségben az idők folyamán kialakult a hatodik érzék, amely ily kérdésekben dönt, de ez a hatodik szerv nem a nyomdafesték. Így csak az a furcsa, hogy amíg a Poirer és Paquin conférence-aihoz ököllel törnek maguknak utat egyébként jól nevelt hölgyek, addig Holtzer ur ráér cikket írni a francia divat csődjéről.

De nem akarom folytatni. Bármilyen hálás tárgy is volna az áruház-izlés, az áruház-gondolkodás és az áruház-gög fejtegetése, az ilyen témák eleve gyűlöletesek, mert az olvasó a sunyi érdeket látja mögöttük ballagni. A mai Budapest legtarkább, legjellemzőbb meséit talán csak azért nem írhatjuk meg, mert a jóízűségünk kapálózik ellene, hogy tollunk valamelyes viszonylatba kerüljön a revolverrel. Sajnos azonban, ez a revolver nem az újságíró zsebében rejtőzik, hanem a nyájas olvasóéban, aki, alighogy egy cikk olvasásába befog, máris szimatolni kezd: »Ahá, nem kapott semmit«. Vagy: »Ahá, kapott valamit«. Mi más az, mit egy telhetetlen zsarolás, mint egy nagy és ellenállhatatlan kényszer, hogy az újságíró messziről elkerülje az ilyen tárgyakat, amelyek pedig nemcsak a jogos kritika, hanem az élet kodifikációjába tartoznának bele.

Ugyebár, kedves olvasóm, gyakran érezzük, az utcán járván, a kocsmában megfordulván, a kávéházban szomorkodván, a villamoson üldögélvén, iparosokkal, kereskedőkkel veszekedvén, hogy az izlés, a tisztesség, a becsület, a polgári élet láthatatlan törvényei ellen vétségek történnek, és hogy ezt tulajdonképpen »meg kellene írni«. Nem lehet; nem lehet, mert személyek és érdekek lappanganak a háttérben és nem tudjuk őket különválasztani a tárgytól. Elejtjük tehát a jellemző, színes és érett tárgyat és inkább külföldi esetekről elmélkedünk, mert hiszen mégse valószínű, hogy öt forintot kapunk George Lloydtól, amiért megdicsérik, vagy hogy csak azért haragszunk lord Kitche-

nerre, mert megtagadta tőlünk egy hat korona ötven filléres alázatos kérésünket.

Pedig: ha egyszer kiírnám az asztalosom nevét, aki immár hat hónapja reparálja a szekrényemet, ha közölném a derék szabó címét, aki negyedik hete hogy a nadrágomra gombot varr, ha tudtul adnám, hogy derék suszterem egy lusztrum előtt vett mértéket egy pár félcipőre (és most november van!), ha kiönteném összegyűlemlert bánatomat kárbitosomról, szerelómról, órasomról, kályhasomról, kalaposomról, könyvkötőmről, ingkereskedőmről, puczerájosomról és borbélyomról, aki — most jut eszembe — éppen két óra előtt üzente, hogy rögtön átjön megborotváltni, talán segítenék a »köz«-nek és biztos, hogy e szigoru férfiak maguk is jobb utra térnének, amiből végre nekik is hasznuk lenne. Mert örök titok, mért nem akarnak a gögös kereskedelmi és ipari oligarchák pénzt keresni, mért zárkóznak el rideg lovagváraikba, holott mindenki általános pangásról és pénztelenségről beszél? Miért ígérnek terminusokat, amelyeknek betartására pillanatig sem gondoltak? miért teszik a hazugságot közkeletűvé? és miért akasztanak ki egyáltalán szomorú pesti utcákra cégtáblákat, holott skót vadászterületeiken barátságos grouseokra vadászhatnának, ami mulatságnak semmiesetre sem az utolsó.

És most megint visszatérek Paquinre és Poirera. Miért utazzák be ezek az emberek az egész világot, miért töltik el életük felét rossz vasuti ágyakban, idegen hotelekben, miért kell elnézniök, hogy Holtzer ur detektívjei állandóan mögöttük járjanak, miért kell türniök, hogy hirnevüket, amely — pardon Holtzer ur! — mégis csak fogalom, irigy cikkekcskében meghurczolják, miért kell félniök, hogy a rendőrség éjjel bekopogtat a szobájukba és megmottozza podgyászukat, holott Párisban áll a Maple berendezte hoteljük, övék a pénz, a világ legszebb városa, legszebb és legpazarlóbb hölgyközönsége és övék, ami az ő szemükben talán mindennél is fontosabb: a divat, amelynek vezetése van olyan érdekes, mint egy 100 lóerős gépkocsi irányítókeréke, vagy egy repülőgép magassági kormányja. Mert a divat is történelem; pontosan tudjuk, Caesar milyen köpönyegben járt, kinél dolgoztatott a nagy Jozefin, a még nagyobb Katalin, meg a legnagyobb Erzsébet, és tudjuk, hogy a divatban benne él a kor gondolatmenete, amelyet kifejezni nem mindenkinek adatott meg. A A renaissance, a biedermeier-időszak, a puritánizmus, a forradalom, a rokkókó lelke benne lakott divatjaikban, amelyek többet jelentettek ügyesen összeillesztett selyemnél és bársonynál.

Ami Paquin és Poirer-t arra bírja, hogy elmenjenek Pestre, sőt Aradra, vagy a Balkánra, az a kereskedői szorgalom, a pénzkeresés vágya, az üzlet érdeke, amely nélkül még a Rothschildok háza sem lehet el. Éz úgy hozzátartozik a kereskedő üzleti életéhez, mint ahogy szabály, hogy minden falkában egy Blue Cap legyen. A kereskedőnek nem szabad gögösnek, kényelmesnek, elbizakodottnak lennie: ez a hármasszabály áll rajta Paquin körutazási jegyén. Ezt talán becs-

vágnak is lehetnie nevezni, talán tehetségnek is, mert hiszen a talentum nem más, mint adott képességeink legtökéletesebb kihasználása. Akárhogy is nevezzük, mindenestre tiszteletreméltó vonás, amely egyéb polgári erényekkel is találkozik, ugymint pontossággal, megbízhatósággal, ügyességgel és jóra valóssággal. A francia kereskedő tudja, hogy csak addig van klienturája, amíg azt hozzá illően szolgálja ki. Itt is az a helyzet, mint az öreg Kuglernél, akiről egyszer, jó régen azt irtam; hogy azért boldogult, mert csakugyan igazi tejszint és nem borbélyhabot használt a süteményeihez, a mi sehogyan se megy a konkurrensai fejébe, akik pedig már a műhabarcscsál is megpróbálták a dolgot. Keresték a »szerencséje« titkát és nem találták meg ott, ahol legkönnyebben felfedezhették volna: a kereskedői korrektségben. De, apropos, borbély! Böske, nézze meg, mi van már azzal a pokoli borbélylyal; éppen öt órája ígérte, hogy rögtön átjön és a szakállam közbe oly hosszúra nőtt, mint a nagy Barbarossáé és még mindig nincs itt, már sohasem lesz itt!

Syrion.

A kompanisták.

Irtá: JULES CLARETIE.

I.

Ő jönni fog.

Dornoy Léon mindennel elkészült, hogy fogadhassa őt. A csinos virágtartóban rózsza és a szivárványos üvegcedényben kéklő szitakötők játszanak; fagyaltos csésze, muskat és capri-bor. És virág! . . . Mindenütt virág. Volt kaczerködés abban a kertben, amelylyel körülvette szerelmét.

Dornoy, az életvidor ifju, akit tapsol, ünnepel, imád a közönség, különben sem pipogya ember, aminek bizonyága az, hogy imádja az a Jeanne, az a kedves szóke asszony, aki második neje Mauduit Pierrenek, ugyanannak a Mauduitnek, akinek neve a sokkal ifjabb Dornoy nevével együtt jelen meg a szinlapon.

A sors iróniája. Nincs még két hete, hogy elhangzott az egyik színésznek szokásos mondata: »Uraim, a darabot, melyet szerencsénk volt előadni, irták Mauduit Pierre és Dornoy Léon urak«. Ez az ünnepies mondat, melynek első szavai megremegették a szerző szívét, aki aggódalmasan áll a szinfalak mögött. Ezt a mondatot bravók és üdvkiáltások fogadták; Dornoy Léon pedig a Frochot-avenuen levő kis palotájában várta Mauduitnek, szerzőtársának nejét; várta Jeannet, a kedves Jeannet, lelkiismeretfurdalás vagy aggodalom nélkül, de türelmetlenül.

A helyzet ön maga előtt is furcsának tetszett. Nem feszegette, egyszerűen eredetinek találta. Mauduit egyébiránt tizenöt évvel volt idősebb, mint ő és húsz évvel idősebb, mint a neje. Lehetett már valamivel több mint ötven esztendő. Kétségkívül erős, elegáns, mutatós, ugy este, lámpafénynél; de már kopasz, kissé lankadt, deres bajuszu, ami az élet mézét megecsetesítheti. Ő, Dornoy, ellenben! Ő? . . . Harminczöt éves, szóke, eleven szemű, piros ajaku, mely körül arany-szóke bajusz hullámszik; hevülékeny és vidám, — és clmés! Igen, mondhatta magáról, hogy elmés, mikor a tükörben megnézte magát.

Körülbelül ugy nézte magát, mint mikor az ember szemlét tart maga fölött párbaja előtt, midőn megszólalt a csengetyü.

Ez ő!

Léon elküldte szolgáját. Valahányszor Mauduitnének jönnie kellett, mindig elküldte Passyba, tudakozódni egy nagynénje után.

Dornoy sietve ment az ajtóhoz, előre is mosolyogva.

— Kedves Jeanne!

De nem a kedves Jeanne jött. Egy közszolga, egy vastag auvergnei, egy suta, lomha, pirók arczu ficzkó, aki levelet tartott markában. Léon rögtön ráismert az írásra; Mauduit asszony egyik írása volt, mert ő okosan kétfélével szokott élni.

— Ő nem jön!

Valami akadály. Valami perpatvar, vagy egy vidéki rokon látogatása. Vagy talán csak valami ürügy. Oh, nem először történt, hogy így irt. De most sokkal nagyobb a csalódás.

— Köszönöm, fiam, köszönöm!

Azt már kitalálta, hogy nem jön az az asszony, de azt nem találta ki, hogy miért nem jön. Midőn elolvasta a levelet, egy pillanatig sötét haragra gerjedt. »Lehetetlen ma, lehetetlen; írta Jeanne. Ő odamegy hozzád, minden áron oda akar menni, beszélni akar veled. Nem birtam visszatatani. Majd mindent megmagyarázok. Viszontlátásra kedvesem!«

— Odamegy hozzád!

Ez a váratlan esemény hirtelen nagyon idegessé tette Dornoyt. A férj! A férj jön látogatóba neje helyett! Mauduit Jeanne helyett! A munkatárs a munkatársné helyett!

— Odamegy hozzád! Beszélni akar veled!

De hát mit akar Mauduit beszélni vele? Hiszen ő maga határozott találkozót a jövő hét valamelyik napján Mauduitnál. Hétfőn, igen, a jövő hétfőn. Ekkorig — ugy állapodtak meg — mindegyikök keres részleteket egy bohó, de nagyon bohó vígjátékhoz, melynek tervét közösen szerkesztették. Dornoy fogja megírni. Mauduit gyakran mondá neki: »Én csak a helyzeteket teremtem össze; gondoskodjék maga a cziczomáról.« Talán erről a cziczomáról akar beszélni Mauduit, még ma, azonnal?

Pokolba azzal a cziczomával!

Soha sem tűnt föl oly kívánatosnak Jeanne, szóke szépségével, könyeivel, — melyeket talán lelki-furdalása fakasztott szemében, — mint ma. Vége a napnak! Vége a légyottnak. És hogy találja meg ebben a lázas Párisban ebben a nyagaló, rohanó életben azt a biztos, gyöngéd, szelid délutáni nyugalmat, melyet elraboltak tőle?

— Most elrabolják időmet. Elrabolják! . . .

És Dornoy hirtelen megállt ezen a gondolon. A tolvaj a férj. De hát ő meg nejét lopja el annak a derék embernek, akinek a neve vele együtt szerepel a színház kapuján? »Tizenhatodik előadás: *A High life*, vígjáték három felvonásban, irták Mauduit Pierre és Dornoy Léon«.

— Ne feszegezzük, ne feszegezzük, mondá Dornoy. Tűrjük a helyzetet.

És türte. S mivel Mauduit jön és nem a neje, kitepte a Gallé-féle vázából a tea-rózsákat, melyeket ő szagolt volna . . . Eltette a fagyaltos csészét, melyből ő nyalakodott volna, ott, abban a zsölyében, melyet ugy szeret. El kell felednie, hogy már oly régen ígérte neki oda az a nő ezt a napot!

Elégeté a levélkét, melyet az a bamba szolga hozott neki s odaült dolgozóasztala elé, gépiesen szedve rendbe

a szertesórt iratokat, a papírvágókést, a kis Zuloaga-tört, mely aranyozott damaszk aczélból van, a Barye-bronzokat, a pecsétetes dobozt. Az esze azonban jó mesze kalandozott a Frochot-avenuetől; ott volt Jeanne szíve mellett, a szép szőke szeretőnél, aki nem jön el, s akit nem fog láthatni.

II.

A csengetyü egyszerre megszólalt. Bizonyára ő az, a férj, mert a nő megírta, hogy férje jönni fog.

Dornoy egy pillanatig habozott, hogy nem fogja kinyitni az ajtót hanem el engedi menni a férjét; ne is lássa, ne is találkozzék vele. De azután ösztönszerű kíváncsiság fogta el. Mit fog vajjon vele beszélni Mauduit? Talán az új vigjátékról akar értekezni? Ah, van is most kedve ebben a pillanatban a vig darabra!

A csengetyü újra megszólalt. Léon kinyitá az ajtót. Megjelent a küszöbön Mauduit magas alakja; kurtán és nyers hangon mondá munkatársának: Jó napot!

Erre Mauduit hirtelen belépett, kalapját fején hagyva s átmenve az előszobán, egyenesen Léon dolgozószobájára felé tartott.

Mauduit Pierrenek rendesen nem volt ilyen morgorva a hangja, sem ilyen nyers a viselete.

— Nos, ő alig ha az új vigjátékot fogja tárgyalni — gondoló Dornoy.

Követte munkatársát, aki állva maradt, a kandallónak támasztva hátát. A kandallóban a hamu közt, mint könnyű pillangók, még mindig röpködtek Jeanne levelének hamvai.

Mauduit, kalapját szemére huzva és bajuszát pödörgetve, olyan módon nézte Dornoyt, amit ez bizarrnak talált. Hegyes bajuszával és összeráncolt szemöldökével olyan formának tetszett előtte, mint a szent Bertalan-éj valamelyik öszeesküvője.

— Nem ül le? kérdé a fiatal ember.

— Nem; válaszolt Mauduit. Lázam van; nem maradhatok egy helyen.

Hangja nyers volt és mozgó, mint a vihar előtt hangzó távoli moraj.

— Mi baja lehet? kérdé Dornoy kíváncsian.

Nem lehet valami nagy baj. Jeanne megírta volna, Ha veszedelem lenne, Jeanne bizonyosan figyelmeztette volna. Nem kell hát véstől tartani, de bizonyosan valami váratlan elhatározásról. Mauduit Pierret úgy ismerték, mint nehéz természetű embert. Valaha nagy verekedő volt, kötelőködött és hamar kapott a kardhoz. Emellett még mindig helyén volt a szíve.

— Nos tehát, kedves Mauduit, mivel nem akar leülni, hát beszéljünk állva.

Dornoy, aki a legbarátságosabban intézte társához ezt a felszólítást, úgy vette észre, hogy a férj idegesen megrándult erre a néhány szóra: kedves Mauduit!

Dornoy most még kíváncsibb lett.

— Talán azért jött hozzám, hogy a vigjátékról beszélgessünk? A High life pendantjáról? Közbevetőleg mondva, hatezerkétszáz frankot hozott tegnap a High life. Nos, azt hiszem, megtaláltam . . .

Mauduit azonban hirtelen félbeszakítá:

— Eh! Nem a vigjátékról van most szó! Találtam mást. Az aztán a darab. De nem vig ám, nem ám! Dráma. Valóságos drámai mű; nem foghatják rám ismét, hogy Marvaux-t utánzom. Nagyon drámai darab! Erről akartam önnek beszélni.

— Ah, hát egy új közös munkáról van szó?

— Igen. És ha tetszik önnek a tárgya, dolgozzuk ki együtt.

— Halljuk a tárgyat, — mondá Dornoy mosolyogva.

Megkönnyebbülten érzé magát, eltűnt bizonytalan nyugtalansága.

— Kedvesem, — mondá Mauduit Pierre, szemébe nézve Dornoy-nak, de igen különös módon, — ami leginkább fontos rám nézve, az a megoldás. Ha az ember egyenesen egy jó megoldás felé haladhat, sokkal gyorsabban és jobban dolgozhatik. Mikor az öreg Dumas megtalálta ezt: »Ő ellenállott nekem, én megöltem!« megtalálta Antonyt, az egész Antonyt. A kérdéses dráma már megvan, igen, megtaláltam, de hiányzik a megoldás, vagyis inkább a megoldás formája. Ezért kérem leginkább, hogy figyeljen.

— Figyelek, mondá Dornoy.

— De jól figyel?

— Nagyon jól.

— Nos! Ez esetben igen komoly a tárgy. Itélje meg maga. Elmondom. Minden körülmény megvan; elmondhatom sorban, ha akarja, de most hagyjuk azt. Drámám magva, hogy rátérjek, az örökös házasságtörés. Banális, mint az élet; az örökös trio: az asszony, a férj, a szerető. Majd megbocsát a férj, ekkor az apostollá lett Sganarelle, majd pedig Sganerelle, aki Othello turbánját tette föl. Az én eszmém szerint a férj öl, igen ő öl. Derék, nagyon derék ember, aki egy nap észreveszi, hogy legbizalmasabb barátja csalja meg. Hallja? Nyomorultul megcsalta. Megkegyelmezhetne a nyomorultnak, de ítéletet tart fölötte, mivel barátja, következképpen kétszerte nemtelen. Nem öli meg az asszonyt, akit szeret s akit meg akar tartani; oh, nem olyan ostoba az én férjem. Hanem megöli, megöli, — itt van éppen a nehézség, — mert oly módon öli meg, hogy sem a világ, sem pedig a nő ne sejtthesse, hogy boszúból vagy féltékenységből ölte meg. Érti?

Amíg Mauduit beszélt, Dornoy nem vette le szemét halavány arczáról, deres szakálláról s úgy látta, — amit eddig nem vett észre rajta — hogy munkatársának kifejezése épp oly hideg eltökéltséget mutat, mint az Ambigue drámáinak igazságszolgáltató férjei.

Most már nemcsak kíváncsi volt, mint előbb, hanem még nyugtalan is. E hideg arcz mozdatlansága mögött gunyt, veszedelmet, fenyegetést látott.

De azért megpróbált mosolyogni s leült az asztalhoz, mely- elválasztotta Mauduit-tól, aki még mindig ott állt a kandalló előtt.

Dornoy néhány felületes megjegyzést tett.

— Nos, tehát ön azt akarja . . . Ez az ön új darabjának alapgondolata? . . . A boszu?

— Nos, igen.

— Tehát nagy dráma? Egy igazán nagy dráma?

— Véres! . . . Melodráma, ha ön akarja.

— És — kérdé Dornoy félénken — nem hiszi, hogy a vidám megoldás szerencsésebb lenne?

— Vidám megoldás? Micsoda? Minő vidám megoldás? Mondom, hogy én borzasztó véget keresek. Tragédiát. Keressük együtt. Hiszen ön, — mondá Mauduit oly hangon, melyet Léon már többnek tartott a bizarrnál, — igen, ön épp úgy érdekelve van, mint én.

— Tehát ön határozottan ragaszkodik a drámához?

— Határozottan. De hát ön, aki fiatal, nem kíséri figyelemmel, nem követi a mai mozgalmat? Hát nem látja, hogy a vigság ki van küszöbölve? Hibás dolog ma már vig darabot írni. A High life véletlen siker. Nagyon párisias, nem fogja fentartani magát. Tul az erődökön nem fogják megérteni. A modern élet pszichizmusát egész teljességében kell a deszkákra hoznunk. Legyünk ujak! Legyünk kegyetlenek!

És Mauduit Pierre hangosan, parancsoló gesztussal ismétlé:

- Legyünk kegyetlenek!
- Legyünk — mondá Léon — lehajtva fejét.
- A férj tehát — szólta Mauduit — becsületes ember; aki bizik barátjában.
- Milyen idős a férj? — kérde Dornoy.
- Tegyük föl, hogy az én koromban van.
- És... a barát?
- Sokkal fiatalabb.

Dornoynek úgy tetszett, mintha a férj tekintete azt kérdezné, hol van a keresztleveléd?

Mauduit azonban a vállát vont.

— Az ifjuság nem mentség, mondá. Ellenkezőleg. Amikor fiatal az ember, tartozik becsülni az ösztülök boldogságát. Darabom, illetőleg darabunk a következő: Az a barát, aki megcsalja barátját, az gazember és a megcsaltnak olyan joga van fölötte, mint amilyennel pénztárának megrablójával szemben élhet.

III.

A szegény Dornoy igyekezett kibetüzni a férj beszédéből, hogy mi van abban egyéni és irodalmi értelmű; de nem bírta megérteni munkatársának szándékát. Mauduit talán ürügynek használja a drámát s azért mondja el, hogy szemrehányást tehessen gyalázatosága miatt s elnevezhesse gazembernek? Vajjon a keresett megoldásban nem rejlik-e gyászos tréfa?

Vajjon egy megsértett férj-e ez, aki mindent tud, vagy pedig egy felbuzdult író, aki idegesen az ötödik felvonás végét keresi?

Valóban nagy zavarban volt Dornoy. Hasonlított a forgatagba került emberhez, aki nem tudja, hol vesse meg a lábát. Ha csak tréfa ez, akkor halálos tréfa; ha azonban véletlenség, akkor irónikus dolog.

— Talán az ön szeretője, már tudniillik az a szerető, akif meg akar ölni...

— Oh, rendkívüli módon!

— Jól van, megállapodtunk. Talán... De hátha van mentsége, mielőtt ily rendkívüli módon megölnék?

— Kinek?

— A szeretőnek.

— Miféle mentsége?

— Nem tudom... A szenvedély...

— Meg lehet zabolázni.

— A nő kaczerkódása.

— Eszre kellene téríteni a kaczért. És különben a nő nem is volt kaczer. Az én gondolatom szerint (Mauduit nagyon hangsúlyozta ezeket a szókat: az én gondolatom szerint) — becsületes asszony, aki küzdött, könyörgött, szenvedett.

— Hiszi? — kérde Dornoy naivul.

— Én gondolom úgy, — válaszolt a férj — én gondolom úgy. Röviden, amint már mondtam, azt keresem, hogy miképpen boszulja meg magát a férj. Azt hiszem, hogy befalaztathatná a hűtlen barátot saját szobájába.

— Balzac ismétlése lenne. Elcsépelet dolog és romantikus!

— De mikor én romantikus vagyok és büszke vagyok rá — válaszolt Mauduit, fölemelvén-szürke fejét. — Nőde talán természetesebbnek tartaná a revolvert?

— Az modernebb — mondá Léon.

— Hát vegyük a revolvert. Van itt talán revolvere?

— Nekem? ... Nem. De hát minek a revolver? — dadogá Dornoy elhalványodva.

— Hogy megpróbáljuk, miképpen kellene ezt a jelenetet megcsinálni? Egyszerűen ezért. Gyakran el

szoktam játszani egy-egy jelenetet, mielőtt megírom... Nincs itt revolver? ... Kár.

És hirtelen körültekintvén, mintha valami tragikus eszközt akarna keresni, öröm villant föl szemében.

— Ah! Megvan, megvan!

És kinyújtá kezét a Zuloaga-tőr felé, mely Dornoy asztalán a papírok és a bronzok közt csillogott.

Léon, a férj csontos kezei közt látván az aranyozott és ezüstözött éles fegyvert, melyet Mauduit kíváncsian vizsgálgatott, mint egy ékszer, nem kételkedett többé.

A férj kihuzta aczélhüvelyéből a hegyes pengét.

— Ejnye, — mondá — itt egy jelmondat van. Hasta la muerte.

— Spanyolul van, — sóhajtá Dornoy lemondó hangon. Annyit jelent: egészen a halálig!

— Ez lehetne talán a czime az új darabunknak. Igen, Calderon vagy Lope de Vega-féle drámáról ábrándozom. Saját becsületének orvosa, de modern, egészen modern darab.

— Becsületének homeopatha orvosa, — mondá Dornoy, — hogy mondjon valamit.

Mauduit nevetni kezdett, de ez a nevetés nagyon erőltetettnek, merevnek tetszett a fiatal ember fülének; a férj pedig félelmes figyelmességgel tovább vizsgálgató a kis Zuloaga-tört.

Dornoy próbált még egyet.

— Nos, — mondá, — ön tehát határozottan ragaszkodik a szomorú végzethez? Jól van, nem kérem, hogy a férj megkegyelmezzon... Nem. De... ha például nem tudná a dolgot... ha minden jól végződne...

— Ön tehát határozottan vigan akarja végezni? Lehetetlen. A férj nem ignorálhatja a dolgot, mert tudja. És én azt mondom, hogy boszut akar állni. Kegyetlen boszut, shakespeareit!

— Ah! — sohajtá Dornoy — Molière bizonyosan jól végezte volna... És Labiche! Ön nagyon megfélemedezik Labicheről.

— Semmiről sem feledkezem meg, — válaszolá a férj. — Semmiről és senkiről. De olyan megoldást akarok, mely bejárja és megreszkettessen Párist.

— Bejárja Párist? Bejárja?

És Dornoy, bizonyos hipnotikus sejtelem folytán már olvasá, már látta az asztalon heverő lapok egyikében világos betűkkel kinyomtatva e félelmes, tragikus szavakat: *A Frochot-avenuei eset*. — *A férj boszuja*. Kitévő dráma!... Ez aztán a dráma!

— Fölteszem, — mondá hidegen Mauduit — hogy egy szép reggelen megtalálják a szeretőt saját lakásán, szívében egy ehhez hasonló törrel.

— Mint a titkos bíróságok korában?

— Mint a titkos bíróságok korában. A szerető a harmadik felvonásban azt mondja a nőnek: egészen a halálig... Az ötödik felvonásban a férj azt feleli: Hasta la... hasta... elmondja a spanyol felíratot. Mit mond ön hozzája?

— Nagyon ügyes, válaszolt Dornoy, aki előtt úgy tűnt föl a kis fegyver a férj kezében, mint egy kis fekete vipera. — Nagyon ügyes... És fölötte merész... merész...

— Nos tehát! — szólta Mauduit, — mit határozott ön?

— Én?

— Igen. Mélyik megoldást választja?

— Gondolkoznom kell még, — mondá Léon egy kissé megütközve. Megvallom, hogy mindebben nem találok semmi különösen vonzót, semmi megragadót.

— Ni, ni! — szólt egyszerre Mauduit Léonhoz lépve. Mi baja van?

(Még mindig kezében tartá a fegyvert.)

— Semmi, semmi, kedves barátom. Mi bajom lenne?

— Sápadt, mint a halál.

— Sápadt? Én?

— Nézzen a tükörbe.

— Nagyon rosszul aludtam az éjjel... Az álmatlanság... az idegek...

— Hát nincs chloral-hydrátja? Küldeni fogok.

— Ne, ne, — vágott közben Dornoy élénken, ne küldjön semmit! Nem veszek be semmit.

Tudta már, hogy mit fog küldeni ez az Othello, kéksavval kevert chloral-hydrátot. Olyan megoldás lenne ez, aminőről még nem beszélt eddig Pierre.

— No de addig is igyék valamit, biztosítom, hogy nem jól érzi magát. Van talán egy kis malagája?

— Nincs... De van sherry, — felelt Dornoy a pohárszékre mutatva.

Mauduit felnyitotta a pohárszék alját.

— Ah! — kiáltott nevetve. Hisz van itt sherry, muskatella, kétszersült, fagyalt, gyümölcs! — Most már értem halaványságát... Nincs olyan hangulatban, hogy velem dolgozhassék... Mondhatnám, valóban...

De elharapta szavát és némán, de mosolyogva nézett Dornoyra.

Az összeesküvőből egyszerre vidám francia lett.

— Jól van, na, kedves barátom, majd eljövök máskor... Itt hagyom... Most nincs olyan hangulatban... Majd magam tervelem ki a megoldást... Nehéz... Amit eddig találtam, az mind banális... de majd rájövök végre...

— Ne találjon mást, szakítá félbe Dornoy sebesen. Ne keressen mást, ne keressen!

Mauduit Pierre kezét nyújtá neki.

— A vizontlátásra, Léon!

Dornoy habozva nyult a keze után. Mindamellet megszoritotta azt, Mauduit pedig, mialatt szemébe nézett a fiatal embernek, szánakozó, nyájas hangon mondá neki:

— Biztosítom, Léon, hogy láza van. Ne dolgozzék sokat!

És elment nevetve, de csakhamar ismét visszatért, ledobva az asztalra a Zuloaga-tört.

— Majdnem elvittem magammal. Itt van... Hasta la muerte. Ejnye, talán igaza is van: Nagyon romantikus eszme. Elkopott... Calderoni: Majd keresek valami modernet.

Eltűnt. Dornoyt ott hagyta zavart fejfel. Egész felindulása, melyet eddig elfojtott magában, hirtelen kipattant, mint a megfeszített léggömb és egy huh! szóban tört utat magának.

— Semmit sem tud! Semmit sem tud! Semmit sem tud!... De micsoda iszonyu óra!

És a fiatal ember, a férj rendelkezéséhez képest, lassan hajtogatni kezdé a Xeres de la Frontera nedvével telt poharat, melyet ama nő drága ajkai számára készített...

IV.

Még ugyanaz nap két különböző levél ment el a Frochot-avenueről; az egyik a munkatársnak, a másik a társnőnek:

— Ne számítson többé reám, — írja Dornoy a férjnek. Majd megmagyarázom elhatározásomat. Hátat fordítottam terveimnek. Lemondok a színházról. Régenyt írok.

A nőnek pedig:

»Majd később mindent megmondok. Elutazom Olaszországba. Okiratokat kutatok. Lemondok a regényről. Történetet csinállok.«

— Nem tudod, mi az oka? — szólt Mauduitné, a ki nagyon jól értette, Mauduit Pierrenek, aki nem értette a hirtelen elhatározást. — Fogadni mernék, hogy Dornoy házasodik.

— A gyámoltalan!

Mauduitné furcsán nézett rá.

— Nagyon udvarias vagy, az igaz!

— Bocsánat, szólt Mauduit, de szeretem ezt a Dornoyt, s tudod Jeanne, a házasság, mint gyakran mondják, nem egyéb szerencsejátéknál. Nem mindenki nyer ám gyémántot és gyöngyöt, mint én!

És megcsókolta felesége homlokát.

Saison.

A viz-viccz.

— Tudományos. —

Ha részt akar venni Budapest társadalmi életében, ismernie kell a viz-vicczet s annak történeti fejlődését. És ez így van:

Kezdetben teremté Isten a mennyet és a földet. A föld pedig vala ékesség nélkül való és pusztaság és sötétség vala a mélységnek színén, és az Urnak lelke táplálja vala a vizeket.

Akkor, ezelőtt hat hónappal, az eredeti viz-viccz, az ősviz-viccz, így hangzott:

*

EGYIK UR: Na, mi van azzal a vízzel?

MÁSIK UR (*gyanuttalanul*): Melyik vízzel?

EGYIK UR: Amelyik a fejibe van.

(*Általános derűtség.*)

*

Természetes, hogy egy ilyen nagyszerű élcz nem állhatott meg a fejlődésnek emez első fokánál. A viz-viccz gyarapodni és lombosodni kezdett, minden pesti ember becsületkérdésnek tartotta, a maga számára, hogy a viz-viccz fejlődéséhez a saját szellemi erejével hozzájáruljon. A második stádiumban a viz-viccz így játszódott le:

*

EGYIK UR: Pszt!

MÁSIK UR: Mi az?

EGYIK UR: Csöbög.

MÁSIK UR: Mi csöbög?

EGYIK UR: A víz.

MÁSIK UR: Micsoda víz?

EGYIK UR: Ami a fejiben van.

(*Általános derű.*)

*

De még ez sem lehetett végleges alakja a viz-viccznek. Az alap oly jó volt, hogy arra egész palotasort lehetett építeni. Építették is a következőket:

*

EGYIK UR: Gyönyörű hajad van.

MÁSİK UR: Bizony van.

EGYIK UR: Na nem csoda.

MÁSİK UR: Miért nem csoda?

EGYIK UR: Mert nagyszerűen táplálkozik a hajad gyökere.

MÁSİK UR: Miből?

EGYIK UR: A vízből, ami a fejedben van.

(Általános.)

Ez is jó, ugye bár, de mit szólnak ehhez:

EGYIK UR: Irigyellek.

MÁSİK UR: Engem? Miért?

EGYIK UR: Mert ha meghalsz, nagyszerű szomorú fűzfák nőnek a sirodon.

MÁSİK UR: Miért éppen az én siromon?

EGYIK UR: Mert víz mellett nőnek a legszebben.

MÁSİK UR: Micsoda víz mellett?

EGYIK UR: Ami a fejedben van.

(Hahota.)

Nem rossz, nemde, ám a másik változat se kutya:

EGYIK UR: Maga persze benne tartja a virágokat?

MÁSİK UR: Micsoda virágokat?

EGYIK UR: Amiket kap. Bennetartja?

MÁSİK UR: Mibe?

EGYIK UR: A vízbe.

MÁSİK UR: Miféle vízbe?

EGYIK UR: Ami a fejibe van.

(Kaczaj.)

Vagy:

EGYIK UR: Néha bizony föl kell frissíteni. Az fáradtságos lehet.

MÁSİK UR: Mi lehet fáradtságos?

EGYIK UR: A fölfrissítés.

MÁSİK UR: De mit kell fölfrissíteni?

EGYIK UR: A vizet, ami a fejibe van.

(Röhej.)

Avagy:

EGYIK UR: Nem alszik el néha a szivarja?

MÁSİK UR: Nem.

EGYIK UR: Pedig azt hittem elalszik.

MÁSİK UR: Mitől aludna el?

EGYIK UR: A víztől.

MÁSİK UR: Melyik víztől?

EGYIK UR: Ami a fejibe van.

Esetleg így is lehet:

EGYIK UR: Vigyáz maga, mikor alszik?

MÁSİK UR: Mire vigyáznék?

EGYIK UR: Hogy ki ne ömöljön.

MÁSİK UR: Mi?

EGYIK UR: A víz, ami a fejibe van.

(Hahaj.)

De így is:

EGYIK UR: Halász, halászat?

MÁSİK UR: Halászat a fene.

EGYIK UR: Pedig halászhatna.

MÁSİK UR: Ugyan menjen! Pesten? Hol?

EGYIK UR: A vízbe, ami a fejibe van.

Nem szokatlan ez a formula sem:

EGYIK UR: A föld szögletes.

MÁSİK UR: Az nem igaz.

EGYIK UR: Most így tanítják az egyetemen.

MÁSİK UR: Lehetetlen.

EGYIK UR: Jobb, ha elhiszi, mint hogy itt rázza a fejét.

EGYIK UR: Miért ne ráznám a fejemet?

MÁSİK UR: Mert az veszedelmes.

EGYIK UR: Miért volna veszedelmes?

MÁSİK UR: Mert kilottyán a víz, ami a fejibe van.

(Dörcj.)

Vannak, akik földrajzi területre viszik át a dolgot:

EGYIK UR: Maga nem járt még a Szaharán?

MÁSİK UR: Nem én.

EGYIK UR: Kár. Milyen jól ment volna a tevéknek.

MÁSİK UR: Miért ment volna jól a tevéknek?

EGYIK UR: Mert folyton ihattak volna.

MÁSİK UR: Miből?

EGYIK UR: A vízből, ami a fejibe van.

(Ricsaj.)

Nem sorolom fel a víz-vicc kőboncztani, matematikai, csillagászati, filozófiai, teológiai, filológiai, közjogi és történeti változatait. Mert azok is vannak. A fejlődés azonban olyan dussá lett, hogy az emberek már megsokallották, követni sem igen tudták. Mitől? A víztől, ami a fejükben van. Ennek következtében közös megállapodással a régi mederben eveznek ismét. Min? A vizen, ami a fejükbe van. Kaczag-nak ugyan még a komplikált víz-vicczen is és könyek szöknek a szemükbe. Miből? A vízből, ami a fejükbe van. De legszivesebben újra csak az alap-viccet használják s a humor ősforrásánál iszszák a kristálytisztá vizet.

Melyiket?

Amelyik a fejükbe van.

Gábor Andor.

INNEN-ONNAN.

A Gvadányi-ház. A tót napszámos stereotip csákánya beleharap a kis szakolczai ház falába is, ahol gróf Gvadányi József »A peleskei nótárius« költője lakott. Lebontják a nótárius házat, ahogyan nálunk mindent lebontanak. Az eleven írónak nem adnak házat és elpusztítják még a halottét is, ha volt neki. Az irodalomban még a halál után sem akarják túrni a háztulajdonosságot és akik a házat most lebontatják, azok bizonyára csak jó szolgálatot akarnak tenni ezzel a reformkorszak nevezetes írójának. A házpusztítók tudják, hogy a magyar író életéhez, névéhez, emlékezetéhez, a dicsőségéhez is talán hozzátartozott a koldusság és — azt hiszik — hogy csak Gvadányinak lesz jó, ha nem különbözik többé »irodalmiatlan« módon társaitól. Ezért pusztítják el a házat és — hogy sorsa teljesen azonos legyen a többi magyar klasszikuséval — az utolsó téglát elhordása után azt is megfogadják, ünnepélyesen megfogadják, hogy a nagy halott írónak többé egyetlen sorát sem olvassák. És Gvadányi sorsa csak ekkor lesz igazán teljes. Már be is vonulhatna a nem létező magyar Panteonba.

* * *

Mária Pavlovna. Nevét a Tolsztoj Feltámadásából szerettük meg. De most nem Mária Pavlovnáról, a tanítónőről, hanem Mária Pavlovnáról, a nagyhercegnőről van szó. Nem a Neklyudov herceg csodálatos ideáljára, hanem Vilmos svéd herceg nejére gondolunk, aki férje hazájának katonai titkait megszerezte saját hazája számára. Az orosz nagyhercegnő férjhez ment a svéd herceghez és mint annak felesége Svédországban állandóan kémkedett Oroszország számára. Mária Pavlovna megvette a svéd tiszteket, lefotografálta a svéd várakat, kiszolgáltatta a svéd hajókat. Elárulta férjét, a herceget, apósát, a királyt, és új hazáját, Svédországot. Mária Pavlovna csak azért lett Vilmos hitvese, hogy elárulhassa, eladhassa őt, házat és országát. A herceg most elvállik Mária Pavlovnától. Az újságok ezt megírták és a romantikusok felsóhajtanak: minő borzalmasan szép történetnek a hősnője Mária Pavlovna, milyen nagy kár, hogy nem a középkorban élt. És felsóhajtanak mi is: Milyen nagy kár, hogy nem a középkorban élt Mária Pavlovna, a középkorban, amikor válópör előtt gyenge fehér testét a hóhér kereke törte volna meg előbb.

* * *

Antal János. Bátran elhagyhatjuk neve mellől a *dr.*-t és *pr.*-t, noha doktor és egyetemi tanár. Nagy tudása, személyének érdekessége és közkedveltsége minden czimet fölösleges sallanggá halványít önálla. Már másfél évtized előtt európai hírnévre tett szert tudományos vizsgálatai és fölfedezései révén. Neve ott díszszeg az orvosi tankönyvekben minden európai nyelven, sőt Japán és Kína is tudja, hogy a foszformérgezés egyetlen kipróbált ellenszerét Antal János találta meg. Az ő méregtani tanulmányai korszakosak voltak, de a kilencvenes évek elején a meddő tudomány teréről hálásabb, gyakorlatibb térre lépett át és fogorvos lett, sok év óta a budai irgalmasok főorvosa és egyben a fogászat tanára a budapesti egyetemen. Az új pályán is bevált az ő egyéni kiválósága. Olyan szeretetreméltóan fogat huzni nem tud senki más és páciensei közül sokan szentül meg vannak győződve, hogy Antal János nem is fogóval huzza a fájós fogat, hanem hathatós ráolvasással. És e hívők közé tartozik e sorok írója is. Pár évvel ezelőtt az arcképe mellé, melyet kiadtunk, Cholnoky Viktor irt egy gyönyörű ismertetést. Abból kimaradt egy életrajzi adat, hogy udvari tanácsossá nevezték ki. Ezt akartuk most pótlólag beigatni, akkor nem lehetett, mert csak most történt. Eddig ur volt, most méltóságos ur.

4 Őrnagytól felfelé. Eddig csak az őrmestertől lefelé volt ismeretes katonáéknál, most azonban az őrnagytól felfelé czimű napiparancs is hódító körutjára indult, a közmondások országutján. Ez esetben pedig nem kedvezményt jelent a szigorú elhatárolás, hanem a kedvezménynek éppen az ellenkezőjét. Őrnagytól felfelé tilos a villamos használata. Őrnagytól felfelé nem illik a spórolás, tessék kocsin járni vagy gyalog. Lehet, hogy demokratikus szempontból ez a határozat nem egészen kifogástalan, de legalább őszinte. Mindenesetre őszintébb, mint az arisztokraták demokratizmusa. És végre, egy hang, amely katonás rövidséggel tiltakozik a mindenben egyenlők vagyunk népszerű igazság oly sok formában jelentkező kényszere ellen. A katonaság, őrnagytól felfelé nem vált szakaszjegyet és ehhez föltétlenül van annyi joga, mint azoknak a demokrata vezéreknek, akik szintén nem ülnek villamosra akkor, amikor autón járhatnak. Annál is inkább, mert a katonaság sohasem volt demokrata intézmény, csak őrmestertől lefelé.

* * *

— **Robitschek Zsigmond,** Werner Sombart, a Luxus és kapitalizmus czimű munkájában a cukorfogyasztást a női uralommal hozza összefüggésbe: minél jobban hódít a nő valamely állam társadalmában, annál nagyobb a cukorfogyasztás. Hogy ez csakugyan így van, hivatkozik a francziákra, osztrákokra és magyarokra, olaszokra és lengyelekre, akik a legtöbb édességet fogyasztják. Igazak a számok, melyeket Sombart állításai bizonyítására felsorol? Az összefüggés valószínűnek látszik, mert a statisztika tényleg odamutat, hogy a magyar cukorexport ama helyeken találja a legjobb piacot, amelyeket Werner Sombart az asszonyuralom góczpontjaiként felsorol. És ebből kiviláglik, hogy nem Werner Sombart az első, aki a nő és a cukor egymáshoz való viszonyát megállapította. A magyar cukoripar fejlesztői a német nemzetgazdaság nélkül is megállapították a nő befolyását a cukorfogyasztásra, mert ıme, a magyar cukor diadalmasan hódít Európa legtöbb államában. Azok közt, akik a magyar cukorgyártást ily nagy gazdasági tényezővé fejlesztették, kiváló helyet foglal el *Robitschek Zsigmond,* a Magyar Cukoripar Részvénytársaság igazgatója. Érdemei elismerésül a Ferencz József rend tiszti keresztjével tüntette ki a király, ami méltó betetőzése annak a sok sikernek és osztatlan tiszteletnek, mely *Robitschek Zsigmond*nak a közgazdasági világban már eddig is kijutott.

* * *

□ **Kegyétlenség.** A bulgárok nem sajnálják a fáradságot és még most is, amikor a háboru egészen és igazán elmúlt, kiadják, kötetben, illusztrálva, a görögök kegyétlenségeit. Igaz, hogy a szerbek viszont a bulgárok kegyétlenségeit adták ki és az albánok a szerbekéit. S ha az ember végigolvasta a köteteket, amikben egyik népazt mondja a másikról, hogy nem európai, hanem vad horda, amely szégyene a civilizációnak, akkor mindegyiknek igazat kell adni s meg lehet állapítani, hogy valóban vad hordák ők, a görög csak úgy, mint a bulgár, s a szerb épp úgy, mint a montenegrói. De hogy ezt miért árulják el és bizonyítják be egymásról, azt nehéz megérteni. Ők ugyis tudják. A szerb, aki füleket vágott le, fütyül Európára, ugyan ezt teszi a görög, aki szemeket szurt ki s nem egyebet a bulgár, aki orrokat csonkított meg. Még csak azt se lehet mondani, hogy ott, abban a perczen, azon a helyen, mindezt nem kellett megcselekedni. De mikor ezek a csekélységek velin-papirra nyomódnak és francia nyelven jelennek meg, akkor olyan rémesek, hogy az ember úgy érzi: valamennyit ki kellene separálni Európából és jó, csendes, békés, finom törököket kellene a helyükre telepíteni.

A miniszter könyve, Alexandre Millerand, aki már egyszer meglehetősen utat tett meg, a szocializmustól a miniszterségig vezetőt, most még kalandosabb vállalkozás után van. Könyvet írt, amelyben saját miniszterségének történetéről számol be. Az eszme nem rossz. Ha minden miniszter rossz kormányzásáról még egy rossz könyvet is fog írni, akkor a népek valóban meg fogják köszönni a miniszteri felelősség elvét. Az írásnak a miniszterkedéssel való ez a találkozása egyébként nem új dolog és nem is francia találmány. Mert ha Franciaország az a hely, ahol a rossz miniszterekből rossz könyvszerzők lesznek, mi viszont azzal dicsekedhetünk el, hogy nálunk az elmúlt rezsim idejében a rossz vezércikkírókból lettek rossz miniszterek. Ami azonban egyáltalán nem mellettünk szól. Mert míg a Millerand példája csak az exminiszter unatkozását akarja a közönség legszűkebb rétegeibe bevinni, addig a mi esetünk azt mutatja, hogy aki Magyarországon honhazafias miniszter akart lenni, annak előbb cikksorozatban kellett tanulságot tennie arról, hogy nem tud írni.

SZINHÁZ.

Mária Antónia.

(A Nemzeti Színház bemutatója.)

Január 21-én minden évben csöndes misét mondanak egy párisi templomban. A pap segédlet nélkül hajlong, fekete-ezüst miseruha van rajta, az elülső padokgyászszal vannak bevonva (ennyit még megenged a köztársaság) s a rokonok, mint valami öreg hivatalnok atyafiai néhány royalista között ülnek. Louis Capet, a kövér és jószívű XVI. Lajos lelke üdvéért szól a mise, aki nem természetes halállal mult ki. Szomoró Dezső talán látta ezt a megható, mindennél szomorubb szertartást. Ő, aki évekig élt Párisban, hosszan időzhetett a Carnavet-muzeum üvegszekrénye előtt is, ahol a királynő cipői vannak, apró kis cipők, könnyűek és fehérek, mint a pillék, mellette pedig a keztyűi, a gyöngyei és az imakönyve, amelyből egy délelőtt a haldoklók imáját olvasta. Párisban az ereklyék mélységesen hatnak ránk. Szédület fog el bennünket, arra a gondolatra, hogy valaha ezek a gyöngyök úgy szereztek a világhistoria dobogóján, mint ma a színpadon a színésznők hamisgyöngyei. Közel érezzük a szereplőket. Az emlékeinket felöltöztetjük, gyöngyöt akasztunk a nyakukba, legyezőt rakunk a kezükbe, szoknyájuk csipkeit eligazítjuk és a fantomok megszinesednek, a halottak leragadt szemei felpattannak, a megfagyott mellék emelkednek, a szájuk kinyílnak, az emlékek egyszerre élni kezdenek.

Szomoró Dezsőt ilyen ut vezethette a francia forradalomhoz. Ha eddigi alakjait — különös, tulhabzó, beteg-lihegő embereit — tekintjük, természetesnek látjuk, hogy utja a nagyszerű színjátékhoz, a királyság alkonyodó pompájához és a revolúció sötét vér-pocsolyájához vezet. Ihletője majdnem mindig a delirium. Harsogó delirium, a vér, az ész, a történelem deliriuma, 40 fokos láza: ez a francia forradalom. Exczenrikus embereket akart, de sokat, egy exczenrikus tömeget, amely egyetlen nap huszonnégy órájában hősi kilengéseket végez, többet és nagyobb, mint a mai ember huszonnégy év alatt, dekadenciát, nem polgári züllést, hanem egy világ agóniáját és a legszebbnek, a legfényesebbnek, a leghatalmasabbnak az összeroppanását, a francia királyság, egy isteni király és egy isteni királyné dekadenciáját. Vágy lüktet ebben a mámoros dionyzusi költőben, amely a végleteket öleli. Szíve szerint szereti és érti az arisztokráciát. Szíve szerint szereti és érti a csatornák

mocskos embereit is. Egy royalista herceg és egy sarfuculotte él benne. Csakis ez adhatta neki a jogot, hogy a francia forradalomhoz hozzányuljon. Nagystilű író: a »nagystil« babonázta meg. A játék veszélyes, mert — az igazi író tudja — a »jó téma« csak a legelső kezében jó téma, a szomorúság és a humor nem szomorú és nem humoros a papíron, a nagy stil pedig sokszor a ponyva szélén tántorog. Annál izgatóbb Szomoró Dezső feladata. Minden alakját ismerjük regényekből, rossz fametszetekből és jó képekből. Nem változtathat az anyagán, csak nagyon diszkrétan, alkotó zsenivel. Ujra meg kell hangszerelnie a forradalmat, a saját szavával, a saját lelkével. Láthatatlan kézzel bonyolítja a szálakat s tudja, mikor kell abbanhagynia. Akkor a történelemre, bizza a munkát. A történelem tovább bonyolít.

Ki a hőse? A színlap azt mondja, hogy a szőke osztrák hercegnő, a francia királyné. Mi úgy érezzük, hogy minden alakja. Drámájának sulya és értéke abban van, hogy a tömeget mozgatja, annyi drámairói erővel, hogy a másik tömeg, amely a nézőtérén ül ünnepien konstataálja, hogy a világtörténelem fordulójánál asszisztál. Különösen a briliánsul sikerült első felvonás tömegjelentére értjük ezt. Az összeomló világ roncsán találkozik két ember — nem a király és a királyné — de Capet Lajos polgártárs és Capet Lajosné. Ez a hősi nő, aki — feljegyezték róla — mindvégig nyugodt volt, a vádirat felolvasásakor »az ujjait mozgatta, mintha zongorázna« és mikor a kordén vitték a guillotine felé, a boltok cím-tábláit olvasta, kemény vonalakkal van megrajzolva, nem a történelmi portrék avatag stílusában, de határozottan melegen, intim magasztossággal. A férje egy puha, vallásos, jóévtágyu ur, — az, aki sirt, mikor egy izben nem kapott enni, de a naivitása ellenére is — zsarnok és király. Minden alakban van valami a köznap természetességéből, és a történelem ünnepi fényéből. Szomoró Dezső főerénye az, hogy a témájától meghatódik, de nem kap tőle lámpalázat. A színház minden szál színészt a fedélzetre szólított, ragyogó tömegprodukcziót végzett, különösen az első felvonás kitűnően rendezett jeleneteiben. Nem említettük neveket, mert az a jelentős, hogy a rendező és a színészek összeforrtak Szomoró Dezső szavaival, lendületével, a pátozával, amelyet ezuttal is kibont a tragédiája fölött, mint valami izgató és roppant szivárványt.

P—n.

Művészet.

Rippl-Rónai József rajzai, Az album, amely Rippl-Rónai József rajzait a nagyközönség elé viszi, igen jelentős eseménye a magyar művészeti életnek. Nemcsak azért, mert Rippl-Rónai József műveit tartalmazza és így birtokában van mindazoknak a kvalitásoknak, amelyeket a művész alkotásaiban becsülünk és szeretünk. A művész értékének felemlítése előtt még, sőt elsősorban maga a tény érdekel bennünket, hogy ezek a rajzok így, önállóan napvilágot láttak. Ez a tény pedig azért fontos, mert egyedülálló és a magyar művészeti életben szinte elképzelhetetlen. Eddig alig is volt rá példa, rajzok, ha együtt könyvalakban megjelentek, mindig tematikus rokonságot kerestek, hozzákapcsolódtak valamely irodalmi eszmemenet-höz; annak segítségével, azon keresztül mertek csak kopogtatni a közönség érdeklődésének kapujánál. A rajzoknak így mindig illusztratív jellegük volt, ami ugyan szintén nem érdemtelen dolog, csak kissé kicsinyes akkor, mikor tudjuk, hogy csupán mankó, amely azért szükséges, mert a művészet nem tud a saját lábán megállni. Arra, hogy a rajz csak önönmagában és

önönmagáért jelentkezzék, hogy csak a saját artisztikus értékeivel hasson, minden irodalomtól, minden tartalmi vonatkozástól, sőt minden tematikus jelzéstől függetlenül, erre még alig volt példa. Erre csak azoknál a társadalmaknál találunk példát, amelyeknél a művészet kulturája fejlett, mert hiszen ennek a kulturának végső kicsucsosodása, a legfinomabb és legtöbb intelligenciát követelő: az absztraktvonal kulturája. Fölény, belátás és szeretet kell ahhoz, hogy a közönség magát a vonalat becsülje, Magyarországon mindez sokáig hiányzott s talán már most is azt hinnők, hogy távol vagyunk tőle, ha nem örülhetnénk ennek az egy ténynek, ennek az ötven rajznak, amely mankó, ürügy, kifogás nélkül áll a publikum elé és nem nyújt egyebet, mint önmagát. Vonalat, amelyeken keresztül az élet beszél, a szépség nagy kincstárának vonalbeli meglopását. S ez az okos és bátor tett, amelyre a kiadó elszánta magát, talán már azt jelenti, hogy Magyarországon is meglesz az ilyen belső és finom dolgoknak a maga közönsége s hogy a magyar kultúra is felemelkedik arra a nivóra, amelyen az ilyen mappának megjelenése országos szenzáció. Ilyen reményeket nyújt ez az album s ebben van első jelentősége. Az már természetes szinte, hogy a vonalnak ezt a hadjáratát csak olyan művésznek alkotásaival lehet diadalmassá tenni, aki a vonalnak hivatott mestere. S ezek közül ma Magyarországon Rippl-Rónai nevét az első sorban kell említeni. Gyors és eleven tehetsége kiválóan hivatott az életnek arra a megfigyelő visszaadására, amely ezeknek a rajzoknak célja. Nagy egyszerűség, kiváló intelligencia, élénk lendület jellemzi ezeket a gyors jegyzeteket, amelyeknek puritán vonalai között ott lüktet az élet. Azok, akiknek már van fülük ehhez a kamarazenéhez, nagyon fogják élvezni ezt a kötetet, annál is inkább, mert a Könyves Kálmán nagyon finom és előkelő, nálunk szinte páratlanul előkelő külsőt adott neki.

J. P.

A minderről gondoskodó természetnek bámulatos gyógyereje érvényesül a Schmidthauer-féle keserűvízben, mely a leghivatottabb természetszerű és ártalmatlan gyógyítója az emberi szervezet belső bajainak, u. m.: székrekedés és abból eredő étvágyhiány, gyomorfelfuvódás, aranyér és vérbőség, eddigi semmiféle művileg készült szerek által utol nem ért gyógyhatásu, mint ivókúra hosszabb használatra elkövérédés, szívelhájásodás és azzal járó fulladásnál, sárgaság, máj- és lép-daganatnál stb. Kapható minden jobb ásványvizelárusító helyen. Utasítás mellékelve. Főszétküldés a forrástulajdonos Schmidthauer Lajos gyógyszerésznél Komáromban. Összetévesztések elkerülése végett Schmidthauer igmándi keserűvize kérendő.

IRODALOM.

A Tündérlaki lányok.

— Heltai Jenő új novelláskönyve. —

A romantikus író mindig a történeten, a mesén keresztül eleveníti meg hőseit, akiknek levegője, az élethez való joga és feltétele a mese. Ha átlépik ennek kereteit, — miután nicsenek önmagukért kiformalva, mint a realista alakjai — meghalnak.

Heltai Jenő romantikus író, az ötletes és elegáns mesélők ritka fajtájából. Invenciózus, közvetlen, üde és amint husz esztendő óta adják egymás tollára a kritikusok a kényelmes jelzőt minden új könyve nyomán: bájos. Igen, különösen bájos, de azonfölül még értékesebb tulajdonságok is nyilatkoznak meg írásaiban, amiknek elhallgatását nem lehet jelzőkkel pótolni. Talán nem tévedünk, ha Heltai művészetének lényegét abban a viszonylatban keressük, amely a valóság és az író stilizáló kedve között áll fönn, s amelynek eredményeként, mint egységes világszemlélet, sajátos egyéni humora jelentkezik. Ez a humor, amelyben a szatira kesernyész ízének még csak nyomát sem leljük, sokkal több a puszta mosolygásnál, vagy legalább is utja a mosolyig mélyebbről jön, mint ahogy azt az anekdotázóknál megszoktuk. Ez az ősi derű, ősi harmonia, ami a legtökéletesebb fölényt biztosítja az írónak és épp annyira független a valóság kedvező vagy kedvezőtlen hatásaitól, amennyire például egy lírikus költő mollra hangolt skálája önmagában tételezi föl kritériumait. Miután pedig az élet, a valóság minden erősebb lírai érzésnek szabad csapongása elé korlátokat állít, vagy legalább is akadályokkal nehezíti meg szuverén érvényesülését a költő elnéz a valóság fölött és a stilizáló művészethez menekül, amelynek törvényeit maga állapítja meg. Ezért olyan fontos a romantikus író értékei között első sorban a mese, a kompozíció, a kerek és eleven történet, amely nemcsak az író elgondolt világának alakjait teszi élőkké, hanem egyszersmind biztos képet is ad ennek a világnak egész berendezéséről és kiépítéséről. Heltai Jenőnek majd minden novellája elárulja az öntudatos művészt, a látszólag legrimitivebb dolgait legjobban. Meséje mindig téren és időn kívül pereg le, ha oda is írja az utca nevét és a pontos dátumot, alakjainak modellálására pedig döntő befolyást csak a mese gyakorolhat. A legtisztább, dekoratív művészet az övé, amely a valóság



Elkán Gyula

szücs, szörmenagyáruháza

**Budapest,
Károly-körút 19**

**Művészies divatlap
bérmentve**

kötött és véges formáit fantáziában oldja meg. Mosolyogni akar és mindenkor megtalálja a helyzetet, ami furcsaságával okot ad a mosolygásra, ha a karrikaturáig kell is elmennie.

A *Tündérlaki lányok* nem minden novellája egyforma értékű ugyan, de valamennyi magán viseli az író eredetiségének bélyegét és Heltai Jenő márkája a legértékesebbek és legbecsültebbek közül való. Szerencsés író, aki művészetének legőszintébb és legbecsületesebb értékeivel tudott népszerű lenni: humorával és kifogyhatatlan mesélő kedvével. Legszebben érvényesül mind a kettő azokban a novelláiban, amelyek már a szimbólum kristályos tökéletességeivel hatnak. Viszont ott, ahol a mesélőt pillanatnyi fáradtság lepi meg, ahol a történet karikája nem zárul össze, alig kapunk valamivel többet pár szellemes megjegyzésnél. De ez csak elvétve fordul elő Heltainál és könnyen megbocsátható annak az írónak, aki nemcsak termékeny, de termékenységeinek tulnyomó részével mindig az igazi értékek megismerése nyomán fakadó örömet váltja ki belőlünk.

K. A.

Fényes Samu: Az egyelvű világszemlélet. Népszerű előadások. Nem vagyok sem alkotója, sem kutatója e világszemléletnek, csak szerény kompilátora — tol el minden gőgös és snob szakkritikát Fényes Samu az előszóban. Mi azt hiszszük, hogy több, mint kompilátor: népszerűsítő, több mint kutató: apostol. Az, szükséges-e ez az apostolkodás, hogy kívánatos-e, hogy a természettudomány villamosvilágítása kiszorítsa a hit örökmécsesét (faggyugyertyáját, mondaná Fényes Samu). — az politika kérdése és még inkább világfelfogásé. Az apostolt nem a mások hite szerint kell megítélni, hanem a saját hite szerint és Fényes Samu hisz abban, amit mond, fanatikusan járja-rója az országot: szinte mágikus erővel beszél és van benne valami drámai, ahogy ez a szürke szakállu pesti ügyvéd kocsmák gőzében, piros asztalok mellett, tekepályák szomszédságában — vasárnapi harangzúgás közt — Wilhelm Ostwald és Herbert Spencer evangéliumát magyarázza a ködmönös magyarnak. És úgy magyarázza, hogy az ért a szóból. Mindenkihez a maga nyelvén beszél és ez nem fakítja: izítja az előadása színét és fokozza az értékét. Kitűnő agitatorikus tehetség és vigyáz rá, hogy Spencer akkor is Spencer maradjon, ha a hordó tetejéről hirdetik. Hogy sikerül-e az uttörés — nem tudjuk, hogy azonban az itt összegyűjtött előadások alkalmasak az uttörésre, az kétségtelen.

Das Jahr 1913. Egy hatalmas lipcei könyv került kezünkbe a héten, holmi tudományos mérleg-féle ez évről, melyen im küzködve gázolunk át. Ezerkilencszázötvenháromnak még két hónapja van hátra, de a könyv már megjelent, megjelent és itél. Itél az év politikájáról, orvostudományáról, elektrotechnikájáról... gyorsan lapoztunk ahhoz a fejezethez, mely érdekel: az irodalomról szóló sorokhoz, melyeknek szerzője egy ismert professzor és tudós: Richard M. Meyer. A fejezet meglepő és érdekes. Szól az esztendő írói eseményeiről, bezárólag október harminczegyedikéig, s nem a napilap-kritikák könnyelmű modorában, hanem komolyan, meggondoltan, örökkévalóságra szántan: *ex cathedra*. Az ítélete akadémiai, megfélebbizhetetlennek tetsző. —

olyan messziről jövő, mint az utókor bírálata: Egy pillanatra megdöbbenünk ennek az új irodalomtörténeti tónusnak láttára. Nálunk 1870-ben fejeződnek be a tankönyvek, a modernség netovábbjának tekinthető, ha foglalkoznak Tolnay Lajossal és a fiatal Kiss Józseffel, nálunk még olyan halhatatláról sem szabad irodalomtörténetet írni, kinek az unokái élnek. Csak a halottak állanak rendelkezésre. Ez a német professzor viszont már azon a határon is túlmege, amelyet mi szeretnénk, mert november tizedikén már végérvényes ítéletet olvashatunk szigorú tollából arról a darabról, melyet október huszadikán mutattak be, s mielőtt a szerző, a közönségről nem is szólva, tisztában lehetne önmagával: élébe tartják a »Das Jahr 1913.« című vastag könyvet, melyben már teljesen tisztában vannak vele, melyben örökre le van szögezve az ő tiz nap előtti sikere, vagy bukása... A napilapok, melyek ugyanerről szólnak, elkallódnak, elvesznek, elefejtődnek, de egy ilyen könyv az ő előkelő allűrjeivel ott marad a polcz legélén, testvérei, a lexikónok és az enciklopédiák között. Nem, ennyi szabadelvűség már nem is kell az irodalomtörténetből, ilyen polka-lépések nem jól állanak e tisztas geníuszoknak. Inkább legyen, tiz évvel mögöttünk az egyetemi tanár, mint egy héttel előttünk. A postamunka ezen a téren egyenesen kellemetlen.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Minden ízében hazai gyártmány a világhírű *Réthy-féle pemelefű-czukorka*, a köhögés és rekedtség e jól ismert házi-szere. Gyermekeknek is adható, mert drasztikus szereket nem tartalmaz, kellemes ízű, az étvágyat, a gyomrot, fogakat nem rontja. A dobozon és a czukorka minden darabján rajta legyen e név: *Réthy*. Ára 60 fillér-minden gyógyszerárban és drogeriában.

A **gyermek**ek legjobb erősítő- és tápszeréül a Zoltán-féle iz- és szagnélküli csukamájolaj ajánlható. Üvegje 2 K. Zoltán-féle gyógytárban. Szabadság-tér.

A **Menetjegyiroda a Vigadóban.** A székesfővárosi Vigadó hatalmas mórstülű földszinti termében végre internacionális forgalmához méltó helyiséghez jutott a Központi Menetjegyiroda. A rendkívül magas, boltíves terem, több millió korona értékű *vasúti és hajózási menetjegyet* tartalmazó óriási jegyszekrényekkel, a pénztárak és pénztárcák körül foglalatosskodó számos tisztviselő és tisztviselőnő, a *hálóköcsiszolgálat* lebonyolítására szolgáló sok telefon, az *idegenpénzeket* és külföldi chequeket beváltó *bankpénztárak*, az ezernyi prospektussal telerakott hatalmas asztal, a *Baadekerek* és más utikönyvek könyvtárszekrényei olyan impozáns jelleget adnak ennek az irodának, amelyhez fogható alig találhatunk Európában. Ha ehhez hozzávesszük azt a nagy utas-forgalmat, amelyet a Központi Menetjegyiroda lebonyolít, akkor fogalmat alkothatunk magunknak arról a nagyszabású és igen mozgalmas üzembről, amely ezt az irodát a főváros egyik legérdekesebb látványosságává avatja.

Szépérzék és életbölcse ség jellemzi mindazokat, akik cipőiket bersonozva viselik. Az új Berson gummisarok rugó-kony és elpusztíthatatlan.

EGO *szénsavas Borax*
üdít, szépit, fiatalít.
 11levél: 30 fillér 1 doboz 1 korona

Pattanást, mitesszert, bőrvörösséget elmulaszt. Barsonysimá, rózsás, üde, bájos arczzint ad.

EGO pipere boraxszappan... K 1.—
 EGO pipere boraxcrém... K 1.50

Főraktár: **KISS LÁSZLO** drogeria Budapest, Baross-utca 81.

PARK-SZANATÓRIUM
 BUDAPEST,
 VI., ARÉNA-UT 84/b (VÁROSLIGET)

**Szülészeti
 osztály**

SZÜLŐ NŐK részére